

Днес в броя

МОН дава 225 342 700 лв. за 24 национални програми, от които две нови – „Бъдеще за таланти“ и „Умения на фокус“

Лорета Колева, началник на РУО – Враца: „Полагаме огромни усилия да нямаме отпаднали ученици. Но за съжаление, твърде малко са лостовете на образователната система, за да накараме незаинтересованите родители да осигуряват посещението на децата си в училище“

Валентина Стоянова, директор на РЦППО – Добрич: „Ритъм терапията, която прилагаме, е иновативен метод. За първи път е разработена в САЩ. Тя се основава върху използването на ритъма като инструмент за подобряване на физическото, емоционалното и психическото здраве на човека“

АЗ·БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 10 (1705) 13 – 19 март 2025 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв.

Снимка 134. СУ „Димчо Дебелянов“ – ORT School

82-рата годишнина от спасяването на българските евреи бе отбелязана на 10 март с церемония и при мемориала „Стената на българските праведници на света“ в двора на столичното 134. СУ „Димчо Дебелянов“ – ORT School

Повече на стр. 2

България спечели проект на ЕС за 90 млн. евро

В България ще бъде обособена една от шестте нови фабрики за изкуствен интелект на Европейския съюз, съобщават от Еврокомисията. Страната ни печели проект за 90 млн. евро в конкуренция с някои от най-развитите страни, благодарение на съвместната работа и постигнатите резултати между Института за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и „София Тех парк“.

Съвместното предприятие за европейски високопроизводителни изчислителни технологии ЕшгоНРС избра шест нови европейски фабрики за изкуствен интелект с цел укрепване лидерството на Европа в областта на иновациите и ИИ. Техни домакини ще бъдат България, Австрия, Франция, Германия, Полша и Словения.

Първият подбор на седем фабрики за ИИ е осъществен през декември 2024 г.

Правителството е подкрепило спечелилия български проект с ангажимент да осигури 50% национално финансиране от 2026 г. Срокът за изпълнение на проекта е 3 години.

Подкрепяни от мрежата от суперкомпютри на ЕС, тези фабрики ще обединят основните съставки на иновациите в областта на ИИ. Това ще позволи на дружествата в областта на изкуствения интелект, по-специално на малките, средните и стартиращите предприятия, както и на изследователите да подобрят обучението и разработването на широкомащабни, надеждни и етични модели на изкуствен интелект.

Българската фабрика за изкуствен интелект „BRAIN++“ ще бъде разположена в „София Тех парк“ в София и ще се състои от два компонента: „Discoverer++“ – суперкомпютър от следващо поколение, пригоден за авангардни работни натоварвания с изкуствен интелект, и Българската фабрика за изкуствен интелект – всеобхватен център, предлагащ обслужване на едно гише на правителствени, образователни и частни дружества.

„BRAIN++“ има за цел да позиционира България като регионален лидер в иновациите и да стимулира напредъка в ключови сектори като роботика, индустрия, космически изследвания, здравеопазване, селско стопанство, фармация, управление на бедствия, логистика и градско планиране, работа с модели за приложения на българския език и др. АЗ·БУКИ

Държавата с мерки за приема във висши училища

Оценката от матура по математика влиза в бала за икономически специалности за учебната 2026/2027 г.

Министърът на образованието и науката да може да предлага за утвърждаване част от определения брой на приеманите за обучение студенти в професионалните направления „Администрация и управление“ и „Икономика“, при условие че резултатът от държавния зрелостен изпит по учебния предмет математика е с не по-малко от 60% тежест при формирането на бала за приемане по съответната специалност. Това предвижда проект на Постановление на Министерския съвет за допълнение на нормативни актове на Министерския съвет, публикуван за обществено обсъждане.

В мотивите за промяната се посочва, че използването на резултати от матурата по математика за прием в тези специалности ще гарантира подбора на студенти с практическо-аналитични умения, нужни в съвременната икономика.

Предвижда се промяната да влезе в сила

за учебната 2026/2027 г., като министърът на образованието и науката ще предлага по този начин да бъдат приети не по-малко от 50% сто от определения брой на новите студенти в професионалните направления „Администрация и управление“ и „Икономика“.

Измененията разписват още, че министърът на образованието и науката може да предлага за утвърждаване част от определения брой на приеманите за обучение студенти по специалност от регулираните професии „Медицина“ за студенти, които сключат договор с работодател по Закона за висшето образование.

Предвижда се още ПН „Педагогика на обучението по...“ да отпадне от приоритетните професионални направления и като защитени специалности да се включат само специалностите „Педагогика на обучението по математика“, „Педагогика на обучението по информатика“, „Педагогика на обуче-

нието по информационни технологии“, „Педагогика на обучението по физика“, „Педагогика на обучението по химия“ и „Педагогика на обучението по природни науки“. А министърът на образованието и науката ще може да предлага за утвърждаване и по-голям прием на студенти в тези специалности и в комбинации от тях.

Студентите, които ще се обучават в посочените специалности, ще бъдат освободени от такси.

Към Списъка на защитените специалности се добавя и „Медицинска сестра“. Приетите в нея също ще бъдат освободени от заплащане на такси в държавните висши училища.

В Списъка на защитените специалности ще бъде включена и специалността „Взривна техника и технологии“.

Подробности на стр. 19

Паметта за доброто е жива

С церемония при мемориала „Стената на българските праведници на света“ в двора на столичното 134. СУ „Димчо Дебелянов“ – ORT School, на 10 март за поредна година бе почетена годишнината от спасяването на българските евреи.

Гости на церемонията бяха министърът на правосъдието Георги Георгиев, зам.-министърът на образованието и науката Тая Михайлова, Н.Пр. Мачей Шимански – посланик на Република Полша у нас, Теди Поплингер – заместник-посланик на Държавата Израел, и Едоардо ди Пало – заместник-посланик на Италианска

република в България, Негово високо преподобие архимандрит Йоан – прото-сингел на Софийската света митрополия, главният равин Йосиф Саломон, Роман Стоянов – създател на Стената на българските праведници на света, Роберт Джераси – председател на Националния съвет на религиозните общности в България, Николай Гълъбов – председател на Федерацията на ционистите в България, Виктор Толедо – президент на Българска фондация ОРТ, представители на институциите, на научните среди, на столични училища и на еврейската общност.

С поздравителни адреси събитието уважиха президентът и вицепрезидентът на Република България, Министерството на културата, Министерството на туризма, Военна академия и други.

Присъстващите почетоха паметта на 6-те милиона жертви на Холокоста с надеждата никога да не се повтори подобна трагедия. Директорът на 134. СУ Весела Палдъмова-Ковачева припомни, че на 10 март 1943 г. е отменена депортацията на българските евреи. „Днес, тук и сега изразяваме своята почит пред всички българи, които, ръководени от своя личностен морал

и обществен дълг, спасиха над 48 хиляди евреи от лагерите на смъртта. Това е акт на солидарност, хуманност и гражданска позиция на българския народ“, отбеляза тя.

„Смелостта на българските спасители служи като вдъхновение не само да помним миналото, но и да действваме за бъдещето“, каза израелският дипломат Теди Поплингер.

Церемонията завърши с полагане на венци и цветя на Мемориала, изграден преди четири години с личното финансиране на Роман Стоянов – потомък на праведника Младен Йорданов. **АЗ-БУК**

Обмислят пакети за езикова интеграция в училище

Когато едно дете не знае български, то ще може да започне да изучава само него

Когато едно дете се завърне от чужбина и не знае български език, при постъпването си в училище да започне само с изучаването на български език. За езиковата му интеграция могат да бъдат предложени пакети с различна продължителност спрямо нивото на владение на езика. Това стана ясно от думите на министъра на образованието и науката Красимир Вълчев по време на изслушване в ресорната парламентарна комисия.

„В българската образователна система нямаме т.нар. езикова интеграция. Това е една от промените, обсъждана преди година и половина в Закона за предучилищното и училищното образование, и сега имаме намерение да я предложим като концепция за езикова интеграция пред вас. Ако едно дете не знае български, да започне само с изучаването на езика“, заяви той пред народните представители.

Министър Вълчев подчерта, че преди това трябва да бъде проверено какви са знанията на конкретния ученик. По думите му, могат да бъдат предложени три пакета, които да позволяват интеграцията на децата.

Първият ще бъде насочен към тези, които изобщо не владеят езика. Те могат да започнат с изучаването на между 700 и 900 часа български език. Вторият пакет е за деца, които имат познания – посещавали са българско неделно училище, говорят български език вкъщи, но не могат

да учат на когнитивно ниво. Те могат да започнат с 400 – 500 часа езикова интеграция. Третият пакет ще бъде за децата, които имат езикови дефицити. Той може да бъде в 200 часа.

Освен възможността за езикова интеграция остава и възможността за допълнително обучение за преодоляване на образователните трудности.

По думите на министър Вълчев, по-

Снимка Архив „Аз-буки“

трудната част ще бъде не законовото регламентиране на езиковата интеграция, а създаването на необходима организация. Защото за нея ще е необходимо отпускането на допълнителни средства, допълнителни учители и допълнително групиране на децата.

„Тези деца не трябва да бъдат сегрегирани. Затова обсъждаме възможността, ако едно дете постъпи в I клас и не знае

български, то да започне с изучаването на езика, но да може да участва и в часовете по музика и физическо. Трябва да бъде направен механизъм за неговото постепенно включване“, допълни министърът. И увери, че българският език няма да се изучава като чужд език.

На изслушването в Комисията стана ясно, че във връзка с борбата със зависимостите сред учениците министърът е утвърдил доклад, който предвижда да бъдат направени кратки обучения в рамките на 3 часа на всички 72 000 педагогически специалисти в училищата. Целта е те да могат да проведат лекции и беседи с учениците, за да им кажат какви са опасностите от разпространението на наркотици, за какво да внимават. Всеки учител ще трябва да направи и тематични педагогически съвети и родителски срещи.

Просветният министър отговори и на въпрос, свързан с обявеното намаляване на средствата по Националната програма за оптимизиране на вътрешната структура на персонала, по която се изплащат предвидените в закона обезщетения за педагогическите специалисти при пенсиониране. Той обясни, че те няма да се намаляват. Но по Програмата ще се изплащат половината от сумите за неизползвани отпуски. Другата половина ще осигури конкретната образователна институция. **АЗ-БУК**

Прецизират изискванията за академични длъжности в направление „Науки за земята“

Прецизират се изискванията към кандидатите за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности „главен асистент“, „доцент“ и „професор“ в професионално направление „Науки за земята“. Това предвиждат изменения в Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, които бяха приети от Министерския съвет.

Измененията са направени по предложение на академичната общност, след като част от действащите изисквания бяха отменени с решение на Върховния административен съд.

През годините се откриха някои съществени различия по отношение на изискваните минимални показатели за заемане на научна степен дори в сходни области на висше образование и професионални направления. Мнозинството от представителите на академичната общност от висшите училища са изразили становища за запазването на самостоятелни таблици с минимални изисквания за професионално направление „Науки за земята“, а не обединяването им

с другите професионални направления в област „Природни науки, математика и информатика“.

Мотивите са, че изследванията в много от научните направления в „Науки за земята“ традиционно имат локален и регионален характер и са в основата за устойчивото развитие на българската икономика и на нашата планета. Този вид изследвания включват продължителна теренна и аналитична работа, а резултатите от тях не са така международно конвертируеми, като тези в останалите направления от област „Природни науки, математика и информатика“.

Голяма част от изследванията са свързани с икономическите, социалните, политическите, образователните, културните и други проблеми в България и много от публикациите са съвместно с представители на тези научни направления. Затова е по-приемливо минималните изисквания към специалистите да са по-близки до тези в посочените научни области, а не тези в област „Природни науки, математика и информатика“.

Минималните изискуеми точки за заемане на академични длъжности „доцент“ и „професор“ по показателите, свързани с публикуване на научни монографии, книги на базата на защитен дисертационен труд, научни публикации в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, изготвяне на патент, изобретение или полезен модел, се запазват 200. Мотивите са, че не би трябвало критериите да се понижават, тъй като това би обезценило труда за хабилиране на лицата.

Отпада допълнителното изискване за „не по-малко от 10“ публикации в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, по аналогия на останалите професионални направления от област „Природни науки, математика и информатика“.

Ще се присъждат 100 точки за публикувана монография, която не е представена като основен хабилиционен труд, и 20 точки за публикувана книга на базата на защитен

дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ или за присъждане на научна степен „доктор на науките“. За публикувана студия или глава от колективна монография ще се присъждат 15 точки, 20 точки – за изобретение, патент или полезен модел, за което е издаден защитен документ по надлежния ред, и 15 точки – за публикувана заявка за патент или полезен модел. За брой цитирания или рецензии се присъждат 5, 3 или 2 точки в зависимост от научните издания или списания, в които се срещат или публикуват.

Отменя се и т. 3 към чл. 1 За, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав, с което отпада и изискването на кандидатите за докторанти, които не са български граждани и не са граждани на друга държава членка на ЕС, на друга държава – страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, или на Конфедерация Швейцария, да представят медицинско свидетелство при подаване на своите документи. **АЗ-БУК**

Първи дебати по модернизацията на учебните програми

В приема за гимназиите за следващата учебна година ще има повече професионални паралелки и ръст на тези в областта на природните науки

Зина СОКОЛОВА

Започва първият етап от международния проект за модернизация на учебните програми в V – VII клас с участието на България и Румъния и с подкрепата на ОИСР. В рамките на тази фаза експерти от МОН, синдикални и работодателски организации, директори и учители ще набележат основните приоритети в разработването, прилагането, мониторинга и оценката на учебните програми. Целта е те да станат компетентностно ориентирани и да дадат рамките на уменията, които трябва да овладеят учениците по съответния учебен предмет.

„Публикували сме Концепция за промяна на учебните програми и имаме ясна визия за тяхното количествено изменение, но по-важна е качествената промяна“, заяви министърът на образованието и науката Красимир Вълчев при откриване на дискусията с участието с заинтересовани страни по проекта.

Той се изпълнява от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие чрез инструмента за техническа подкрепа на Европейския съюз и в партньорство с Главна дирекция „Реформа“ на Европейската комисия. Обявен бе в края на 2024 г., като има продължителност от 30 месеца. По него двете страни получават техническа подкрепа за създаването на по-компетентностно ориентирани учебни програми.

По думите на министър Вълчев, правилният подход е да се започне с широко обсъждане на концепцията. „Ако постигнем консенсус, можем да имаме по-големи гаранции, че тя ще се реализира“, подчерта просветният министър.

„С нашия инструмент за техническа помощ можем да подпомогнем България и Румъния в различни проекти и сме убедени, че това партньорство ще бъде много успешно“, заяви в своето приветствие до форума Натали Берже – директор за подкрепа на реформите на държавите членки, Дирекция за техническа подкрепа в работната група за реформи и инвестиции към ЕК.

Според Паоло Сантяго – ръководител на отдела за консултации и прилагане на политиката в Дирекция „Образование и умения“ в ОИСР, новият дизайн на учебните програми в България и Румъния е насочен към това всички ученици да развият знанията и уменията, от които се нуждаят.

Експертът открил значението на интегрираното знание и връзките между отделните дисциплини. Тази реалност трябва да бъде отразена в учебните програми, за да се справят образователните системи с предизвикателствата в променяния се и дигитализиращ се свят.

Друга важна задача по Проекта

Снимка: Пресцентър на МОН

е изграждането на мрежи от учители, които използват нови методи, подходи и ресурси, свързани със структурираните по нов начин учебни програми. За целта ще се разработят ресурси за преподавателите и нови подходи за оценяване.

Проведеният в София форум е част от консултациите на екипа на ОИСР с ключови заинтересовани страни, свързани с образованието. В рамките на няколко дни са проведени и други работни срещи с директори на училища в София, експерти, преподаватели и представители на институции.

Във форума се включиха и заместник-министрите на образованието и науката Наталия Митева и д-р Емилия Лазарова, директори на дирекции в МОН, директори на училища, учители, представители на граждански организации и др.

На форума министър Вълчев отбеляза, че професиите на бъдещето ще изискват повече адаптивност, повече и по-комплексни умения.

„Ако досега парадигмата е била повече специализирани знания, ние намаляваме амбицията за специализация в системата и правим така, че да получат една по-широка основа от знания, която след това да им позволи да надграждат“, заяви просветният министър.

Той отново отбеляза, че разгръщането на хибридни профили в гимназиален етап ще позволи развиването на по-широка база от комплексни умения. Това пък ще даде възможност на учениците след това да се развиват, тъй като голяма част от тях не приключват с училищното образование, а продължават и завършват висши училища.

Пред журналисти министър Вълчев коментира и идеята част от математическите и природо-математическите гимназии да станат специализирани училища, дискутирана по време на негова среща в НПОМГ „Акад. Любомир Чакалов“

с директори и учители от подобни училища в страната. Това би дало възможност на учениците, които са приети след IV клас, да продължат обучението си в тях до завършване на гимназиалния етап. Училищата ще продължат да осъществяват прием и след VII клас.

По думите му, при сегашната система част от учениците с високи математически способности, които от V до VII клас учат в математически и природо-математически гимназии, не успяват да продължат в тях, тъй като могат да бъдат изпреварени от свои връстници с по-високи резултати по български език.

„Колкото и да се увеличи тежестта на математиката в балообразуващата оценка, има риск някои математически таланти да отпадат от тези гимназии, което е нежелано“, коментира той.

Подобни промени относно статута на математическите и природо-математическите гимназии може да се направят чрез изменение в Закона за предучилищното и училищното образование. Амбицията на МОН е да предложи промени в Закона през май – юни тази година.

„Надяваме се, че до есента те ще бъдат приети, ако имаме политическа воля и стабилност“, отбеляза просветният министър.

Той коментира и държавния план-прием в гимназиите за следващата учебна година. По думите му, в него ще има малко повече професионални паралелки, тъй като вследствие на провежданата в последните години политика в повечето области на страната вече е достигнат предел на ръста на професионално образование.

„Ще има и повече паралелки в областта на природните науки. За съжаление обаче, не можем да разширим математическия профил заради липсата най-вече на учители. Но няма и желание у учениците“, заяви още министър Вълчев.

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Застрелян смъртоносно

Диана БЛАГОЕВА*

В журналистически репортажи прави впечатление неправилната употреба на глагола *застрелям* вместо *прострелям*. Например: *Шарли е безмилостно застрелян 22 пъти и оставен да умре. По някакъв начин той оцелява; Криминалният репортер Питър де Врийс, известен с работата си по разобличаването на престъпния свят, е застрелян и тежко ранен на улица в Амстердам; През ноември 2011 година чилийският консул в страната бе отвлечен, пребит и застрелян в крака, преди да бъде освободен*. Двата глагола обаче имат различно значение и не са взаимозаменяеми.

В многотомния академичен „Речник на българския език“ (<https://ibl.bas.bg/rbe/>) значението на *застрелям* е определено като: „улучвам смъртоносно човек, животно или птица с куршум от огнестрелно оръжие (пушка, пистолет и под.)“, а на *прострелям* като: **пронизвам с куршум**, стрела или под. някого или нещо, обикн. чрез стрелба с оръжие“. Както личи от речниковите дефиниции, означаваните от двата глагола действия са свързани с нанасяне на рана чрез стрелба, но за разлика от прострелването при застрелването нараняването е резултат от използване на огнестрелно оръжие (не и на лък, арбалет и под.) и винаги води до смърт. От контекста на приведените по-горе примери се разбира, че лицата, за които се говори, са получили наранявания от огнестрелно оръжие, но са оцелели, т.е. следва да се каже, че са били простреляни (а не застреляни).

От друга страна, наличието на уточнението „смъртоносно“ в значението на *застрелям* прави следните употреби лексикално неправилни с излишно повторение: *Исидор се опитва да им се противопостави, но е застрелян смъртоносно; По това време бил застрелян и убит един от по-големите му братя*.

*Д-р Диана Благоева е професор в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към Българската академия на науките.

Детски лагер в Ботаническата градина на БАН

През пролетната ваканция Ботаническата градина на БАН за втора поредна година кани децата на София на детски лагер, който ще им разкрие тайните на растенията. Богатата програма включва тематични занимания, учене, съчетано с игра, творчески ателиета и много приключения в парка на градината.

Идеята на лагера „Ваканция в Ботаническата градина“ е да събуди любопитството на децата към света на растенията и да ги спечели за тяхното опазване. Това е също толкова важно за съвременните деца, колкото умелото сърфире в дигиталния свят. Заниманията в Ботаническата градина ще възпитат у децата любов и загриженост за природата и нейното опазване.

Ботаническата градина на БАН от самото си създаване като „Княжеска градина“ обръща специално внимание на децата. През 1936 г. на това място по нареждане на цар Борис III се изгражда т.нар. „царска детска градина“, в която има лабиринт, басейн, летен и детски театър за 600 деца, алпинеум и цветен кът с цветя от Мала Азия, Кавказ, Пирин, Рила и Родопите. В южната част на градината се обособява зоопарк, който остава там до 80-те години на миналия век, когато градината се мести на днешното си място край Киноцентъра „Бояна“ и Околовръстния път.

И днес Ботаническата градина обръща специално внимание на малките посетители. За децата са организирани научно-популярни беседи за растенията в градината, провеждат се и творчески работилници „Пресаждане и засаждане на стайни растения“, „Нарисувай с нас саксийка и засади растение“, „Детска работилница за коледни венци“, „Направи си сам мартеничка от естествени материали“, „Нарисувай с нас растение“. От миналата година започна организиране и на детски лагери съвместно с партньори. Водещи заниманията са експерти в Ботаническата градина, както и аниматори с опит в работата с деца и ботаническо образование. Програмата е подходяща за деца от 7 до 11 години. **АЗ-БУКИ**

Министерството на образование и науката предлага през 2025 г. да се изпълняват 24 национални програми за развитие на образованието. 22 от тях са успешно реализирани и през 2024 г. Предвидените за 2025 г. национални програми са с общ бюджет в размер на 225 342 700 лв. Това става ясно от публикуваните за обществено обсъждане проекти на програмите за 2025 г.

Стела МАРИНОВА

24 национални програми за 2025 г.

Две от тях са изцяло нови – „Бъдеще за таланти“ и „Умения на фокус“

Новите предложения за национални програми са „Бъдеще за таланти“ и „Умения на фокус“.

Националната програма „Бъдеще за таланти“ цели създаване на устойчива връзка между поколенията учители и осигуряване високо качество на подготовката на талантлив ученици по математика, по информатика и по природни науки.

Намерението е чрез нея да бъде реализирана подготовка на ново поколение учители и обучители на ученици с изяви таланти и способности в областта на математика, информатика, физика и астрономия, химия и опазване на околната среда и биология и здравно образование.

Целта е да бъдат идентифицирани и подкрепени талантливи ученици от прогимназиалния и гимназиалния етап в областта на изброените предмети, като им се предоставят допълнителни възможности за развитие и за усъвършенстване на уменията за експериментална подготовка. Ще бъде създадена и мрежа от регионални школи по същите предмети, които да работят съвместно за постигане на общите цели на Програмата. Новата програма ще се изпълнява в рамките на три календарни години – 2025, 2026 и 2027 г., като за всяка от тях ще се изпълняват различни модули.

През 2025 г. ще се реализира само първият, по който

ще се провеждат обучения за учители за работа с ученици в регионалните школи.

Те ще могат да се водят от настоящи и пенсионирани учители, представители на академичната общност, бивши участници в национални отбори и носители на медали на международни олимпиади, ръководители на школи с доказан опит и успехи в подготовката на ученици и се определят със заповед на министъра на образованието и науката.

За първата година обучението ще бъдат само за учители по математика и информатика от прогимназиален и гимназиален етап. Те ще бъдат две, като участниците ще се предлагат от регионалните управления на образованието. Ще има по един учител по математика и по информатика от всеки регион на страната, с изключение на столицата, Пловдив, Варна и Бургас, за които ще бъдат по двама за всеки предмет.

В резултат на проведените обучения и през двете години ще бъдат разработени и помага в дигитален формат, които да подкрепят учителите при провеждане на регионалните школи с учениците.

През втората година отново ще се реализира първият модул. Обученията през 2026 г. обаче ще бъдат насочени към учители по природни науки. Участниците отново ще се предлагат от РУО, като от всеки регион ще може да се включи по един преподавател по химия и опазване на околната среда, по физика и астрономия и по биология и здравно образование в прогимназиален и гимназиален етап, а за София-град, Пловдив, Варна и Бургас – по двама от предмет.

През 2026 г. ще започне реализацията и на останалите два модула – „Регионални школи за ученици“ и „Национални лагер-школи“. В рамките на първия вече обучените учители по математика и информатика във всеки регион ще привлекат поне по 10 ученици от V – XII клас с интерес към областите.

През 2027 г. ще започнат да функционират и регионалните школи за ученици от V – XII клас с интерес към физиката и астрономията, химията и опазването на околната среда и

биологията и здравното образование.

Обученията в регионалните школи се осъществяват по разработена програма с продължителност до 100 часа.

Националните лагер-школи по математика и по информатика се провеждат еднократно през 2026 и през 2027 г., а по физика и астрономия, по химия и опазване на околната среда и по биология и здравно образование се провеждат еднократно – през 2027 г. В тях вземат участие ръководителите на регионалните школи с по трима най-изявени ученици от школата.

С Националната програма „Умения на фокус“ ще се създадат възможности за развитие на политики на ниво детска градина и училище, насочени към систематична подкрепа при развитието на уменията на децата и учениците. Програмата е в подкрепа на обучението по български език и литература, по математика, по природни науки, по технологии и предприемачество, като поставя фокус върху значими практически умения.

Дейностите по нея ще се реализират по четири модула: „Практически умения за постижения“, „Финансова грамотност“,

„Четене с разбиране“ и „Позитивни нагласи“.

Първият модул ще се изпълнява от новия Институт по образованието. По него ще бъдат осигурени условия за достъп до разсекретени задачи от PISA и PIRLS и до създадени авторски задачи чрез използване на електронна платформа. Очаква се

по 40 000 деветокласници и четвъртокласници да са работили съответно по задачи от PISA и PIRLS

в платформа за целите на изследването.

Ще бъде създадена и електронна банка от задачи за четивна грамотност в помощ подготовката на учениците от IV клас за участието им в PIRLS 2025.

По първия модул ще бъде направена и подготовка и ще се проведе изследване на уменията на 5000 второкласници по математика и четене.

По втория модул ще бъдат осигурени ресурси (включително електронни) и ще бъдат проведени обучения по финансова грамотност на деца в поне 25 детски градини. В поне 75 училища пък ще могат да бъдат организирани инициативи – състезания, викторини, онлайн семинари, лаборатории, финансови лагери, финансови театри и др., във връзка с финансовата грамотност.

Дейностите по третия модул по Програмата могат бъдат насочени към обсъждане и усъвършенстване на рамковите учебни програми за четене с разбиране и разработване на ресурси, подпомагачи прилагането им, за провеждане на обучителни семинари с учители за прилагане на рамковите учебни програми за четене с разбиране, както и за разработване на примерни училищни учебни програми за четене с разбиране за класове за всеки от образователните етапи и на примерни урочни планове.

Модул „Позитивни нагласи“ е насочен към териториалното разширяване и надграждане в следващ клас на прилагането на педагогическите практики „Утринна история“, „Утринна приказка“ и „Утринна среща“.

Разширяването на прилагането на педагогическите практики е насочено към включването на детски градини и училища, които до момента не са ги прилагали, както от пилотните региони (Велико Търново, Пазарджик, Плевен, Сливен и София-град), така и от други региони. Надграждането е предвидено само за педагогическата практика „Утринна среща“ и е свързано с включване на учениците от

Снимка Пресцентър на МОН

Българските ученици спечелиха общо 91 медала от международни, европейски, младежки и балкански олимпиади и състезания през 2024 г.

Как се разпределят средствата

■ Национална програма „Система за национално стандартизирано външно оценяване“	6 800 000 лв.
■ Национална програма „Ученически олимпиади и състезания“	5 781 576 лв.
■ Национална програма „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“	10 020 000 лв.
■ Национална програма „Хубаво е в детската градина“	1 000 000 лв.
■ Национална програма „Информационни и комуникационни технологии в системата на предучилищното и училищното образование“	14 000 000 лв.
■ Национална програма „Квалификация на педагогическите специалисти“	1 600 000 лв.
■ Национална програма „Заедно за всяко дете“	2 300 000 лв.
■ Национална програма „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“	127 000 000 лв.
■ Национална програма „Иновации в действие“	4 335 000 лв.
■ Национална програма „Учебници, учебни комплекти и учебни помагала“	500 000 лв.
■ Национална програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“	700 000 лв.
■ Национална програма „Без свободен час“	3 986 064 лв.
■ Национална програма „Роден език и култура зад граница“	2 108 000 лв.
■ Национална програма „Професионално образование и обучение“	2 023 820 лв.
■ Национална програма „Без агресия за сигурна образователна среда“	835 940 лв.
■ Национална програма „Обучение за ИТ умения и кариера“	750 000 лв.
■ Национална програма „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“	270 000 лв.
■ Национална програма „Неразказаните истории на българите“	550 000 лв.
■ Национална програма „България – образователни маршрути“	16 000 000 лв.
■ Национална програма „Заедно в изкуствата и в спорта“	18 272 300 лв.
■ Национална програма на Министерството на образованието и науката и на Министерството на отбраната „Изучаване и съхраняване на традициите и историята на българската армия“	350 000 лв.
■ Национална програма „Безопасност на движението по пътищата“	4 250 000 лв.
■ Национална програма „Бъдеще за таланти“	1 500 000 лв.
■ Национална програма „Умения на фокус“	410 000 лв.

следващ клас от началния етап – II клас. Някои от действащите програми ще бъдат надградени. В тях ще бъдат включени изцяло нови модули или допълнителни дейности.

Нов модул, насочен към учениците със специални образователни потребности, е предложен по **Националната програма „Заедно в изкуствата и в спорта“**. Той ще обхваща дейности, свързани с адаптирани занимания в сферата на изкуствата и спорта, които развиват социалните, емоционалните и двигателните умения на учениците със специални образователни потребности.

В сферата на изкуствата могат

да бъдат сформирани групи за арттерапия, музикотерапия и др.

Дейностите могат да бъдат свързани с музикално изкуство – свирене на музикални инструменти и вокални изпълнения; с танцовото изкуство; с театралното изкуство – театрална импровизация, пантомима, изграждане на ролеви игри, етюди и др.; с изобразителното изкуство – рисуване с различни техники; моделиране с глина, пластилин, дърво и други материали; колажни и смесени техники; работа с интерактивни дигитални инструменти; или други занимания, според силните страни и желанията на учениците.

По модул „Изкуства и спорт за ученици със специални образователни потребности“ могат да се провеждат и спортни дейности, модифицирани според възможностите на учениците, като футбол, баскетбол, волейбол, боча, голбал и други с адаптирани правила. Чрез разнообразието от дейности се цели не само физическото развитие на учениците, но и тяхното социално приобщаване, повишаване на самочувствието и качеството на живот.

През тази година се предвижда да продължи финансирането за подобряване на образователната среда чрез обновяване на класни стаи и учебни кабинети по ху-

нитарни науки, по география и икономика, по технологии и предприемачество и за целодневна организация на учебния ден; училищни библиотеки и кътове за четене.

По НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“ е предложена нова дейност, по която

държавни и общински училища могат да кандидатстват за създаване на Център за хуманитарни науки, обединяващ учебни кабинети и класни стаи по учебните предмети български език и литература, чужди езици, история и цивилизации, философия. Заложено е те да бъдат поне 30, като за целта

И през тази година много училища ще имат възможност да включат учениците в дейности по НП „Заедно в изкуствата и в спорта“

Равен достъп за всички

Частните училища и детски градини също могат да бъдат включени като бенефициенти или партньори в националните програми, където е приложимо. „Така е създаден механизъм, гарантиращ равен достъп до ресурси за всяко дете, всеки ученик и всеки учител, същевременно отговарящ на изискванията на нормативната уредба на национално и на европейско ниво“, пише в мотивите към предложения проект за приемане на националните програми за образование за 2025 г.

Например частните детски градини и училища могат да участват в дейности като асоциирани партньори, без да получават финансиране по два от модулите на новата НП „Умения на фокус“. Те ще получат възможност да се включат в дейностите, свързани с финансовата грамотност на децата и педагогическите практики, свързани с четенето на приказки („Утринна история“, „Утринна приказка“ и „Утринна среща“).

са предвидени 2 млн. лв.

По одобрената през миналата година НП „Без агресия за сигурна образователна среда“ е предложен и

нов модул за развиване на социално-емоционални умения на учениците в начален етап

и повишаване компетентностите на учителите за преподаване на социално-емоционални умения чрез участие в специализирани обучения.

По модул „Развиване на социално-емоционални умения на учениците от начален етап“ е предвидено да се включват поне 28 училища и 5376 ученици от I – IV клас (за всяко училище ученици от две паралелки) да са участвали в обучение, насочено към формиране на социално-емоционални умения.

Очаква се в близо 400 урока да бъдат реализирани цели за формиране на социално-емоционални умения. Поне 252 учители и директори или зам.-директори (по 9 души от училище) ще се включат в обучителни семинари за формиране на социално-емоционални умения в начален етап. В дейностите по модула ще се включат и близо 5380 родители.

И през 2025 г. се предвижда да продължат дейностите за квалификация на педагогическите специалисти, за допълнителна професионална квалификация на заети в системата на предучилищното и училищното образование учители. По НП „Квалификация на педагогическите специалисти“ са предложени нови дейности за обучение на училищните психолози и педагогически съветници за работа по програми за превенция на вейпинга и употребата на наркотични вещества, за използване на нови технологии и изкуствен интелект в образованието, квалификационни дейности за самооценка и управление на качеството в институциите.

РОPRINT

www.roprint.bg

Ролен хийт сет печат

Листов печат

Дигитален печат

Печат на кутии и опаковки

Печат на книги

Довършителни процеси

1528 София, район Искър, ул. „К-н Симеон Петров“ № 1
www.roprint.bg e-mail: office@roprint.bg

Програмират изкуствен интелект в нов STEM център в Мездра

Обучение по специалност „Програмиране на изкуствен интелект“ ще предложи от следващата учебна година Професионалната гимназия „Васил Левски“ в Мездра. В нея са изградени STEM център и високотехнологични оборудвани и свързани класни стаи в направление „Математика и информатика“.

Мирослав Павлов,
директор

Проектът е реализиран със 181 798 лева, предоставени в рамките на Националния план за възстановяване и устойчивост.

Създадена е иновативна учебна среда с 3D принтери, интерактивни дисплеи, 3D очила за виртуална реалност (лаборатория с възможност за изучаване и експериментиране с технологията VR), режещ плотер, нови лаптопи, мрежово оборудване.

Директорът на училището Мирослав Павлов съобщи, че от тази година в гимназията обучават по професия „Системен програмист“ (дневна форма в партньорство с „Немечек България“). Подготвят кадри за професиите „Техник по ЖП техника“ (дуална форма на обучение с партньорство с БДЖ) и „Транспортно строителство“ (дуална форма в партньорство с Национална компания „Железопътна инфраструктура“).

Центъра посетиха и разгледаха преди дни и министърът на образованието и науката Красимир Вълчев, кметът на община Мездра Иван Аспарухов, началникът на Регионалното управление на образованието – Враца, Лорета Колева и областният управител Николай Николов.

В момента в училището се обучават 120 ученици в дуална, дневна, комбинирана и самостоятелна форма на обучение.

С помощта на националните програми и проекти на МОН са реновирани и обзаведени голяма част от учебните кабинети и лаборатории. Гимназията има 3 напълно нови компютърни кабинета за нуждите на бъдещите информатици и програмисти. Обновени са кабинетите и по БЕЛ, математика, физика и химия, английски език, география и икономика, двете работилници по общо професионални умения.

Гимназията участва в проект за модернизирание на професионалното образование, както и по редица национални програми на МОН.

Училището разполага и с физкултурен салон, чийто ремонт е финансиран от МОН с над 180 000 лева. **АЗ-БУК**

Новата технологична среда в гимназията разширява възможностите за обучение

В училището в пернишкото село Дивотино се подготвят да прилагат модела Монтезори

Снимка ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Дивотино

Монтезори влиза в школото в с. Дивотино

Разбирането, че ученикът е в центъра на образователния процес, обединява преподаватели и родители в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“

Дуляна КОЧЕВА

Основно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в село Дивотино има идеята да стане първото училище в област Перник, което да въведе метода „Монтезори“ в обучението си. Това е провокирано, на първо място, от желанието на родителите. Мечтата им е още от учебната 2025/2026 г. да имат пилотна паралелка в I клас.

„Основната посока е поставянето на ученика в центъра на образователния процес, което е в пълно съответствие с метода „Монтезори“, разказва за „Аз-буки“ директорката Валерия Михайлова. Тя е на поста от настоящата учебна година и още по време на конкурса за длъжността, акцентира върху идеята си за въвеждането на „Монтезори“ обучението.

„Все по-често се говори за тази методика. В много училища и детски градини тя вече се прилага успешно. Самата аз вярвам, че това е бъдещето на българското образование“, обяснява моята събеседничка.

В училището разполагат с голям и много добре поддържан двор. В него са обособили и стая на открито с беседки, където децата могат да учат при благоприятни метеорологични условия. И определено, е много подходящо място за провеждането на голяма част от занятията на децата, обучаващи се по метода на Мария Монтезори. И не само за тях!

„Амбицията ни е да започнем с една паралелка и да надграждаме опита си в бъдеще. Надяваме се да сформираме необходимия брой ученици още за следващата учебна година“, обяснява директорката. Преподавателите са убедени, че това ще бъде от голяма полза както за учениците, така и за цялата местна общност. Вярват, че с подкрепата на родителите и с усилената подготовка нововъведението ще се превърне в успешен модел на обучение за бъдещите поколения.

„В момента сме на етап на обучение, в което изучаваме опита на други „Монтезори“ училища и детски градини“, обяснява директорката Валерия Михайлова. Заедно с един от преподавателите в училището тя е записала обучение към асоциация „Монтезори“ – Фондация „Ръка за ръка“. И скоро ще имат и правоспособност за преподаване.

„Използваме и други възможности за квалификация. Всички колеги са ангажирани с процеса, а моята стратегия е, че когато някой от нас премине обучение, организираме вътрешна квалификация,

Валерия Михайлова,
директор

за да запознаем останалите с наученото“, разказва моята събеседничка. Категорична е, че екипът е отворен към новите тенденции в образованието и досега не е срещала съпротива от тяхна страна. „Напротив, колегите се радват на всяка нова възможност за развитие“, допълва тя.

През учебната 2024/2025 г. в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в с. Дивотино се обучават 59 деца. Имат две смесени паралелки – заедно учат децата от II и IV, и от V и VI клас. Школото е в списъка на иновативните училища от 2021 г. Нововъведението, което прилагат, е обучение по дигитална математика. Предметът се изучава като занимание по интереси.

В средишното училище се обучават децата от с. Дивотино и от близкото с. Люлин. Традиция е всяка година учениците да участват във фестивала „Сурва“.

„В селото ни традицията е жива. Тук тя е част от всяко семейство – от малки до големи. Почти навсякъде участват мъжете, но в последните години има и жени, които се включват в маскарадните дни“, разказва директорката.

Традиционно в селата около Перник Сурва се отбелязва на 13 и 14 януари, а след това се включват и във Фестивала на маскарадните игри, който се провежда в Перник – в последния петък и първата неделя на януари.

На централния площад в село Дивотино пред кметството има специално място, наречено „Мечкарница“. „Там цяла година деца и възрастни изработват нови маски и маскарadni костюми. Всяка година добавят по нещо ново към тях“, разказва Валерия Михайлова. Костюмите и маските са изцяло ръчно изработени от децата и техните родители.

Школото в с. Дивотино работи и по Националната програма „Заедно в изкуствата и спорта“. Сформирани са две групи по народни танци – в начален и в прогимназиален етап на обучение.

„Нашите деца танкуват хора и участват

Празникът

Основно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в село Дивотино през тази година отбелязва 145 години от основаването си. През май предстои официалното честване на годишнината. В празничната програма ще бъдат включени песни, танци, рецитиране на стихове и драматизации.

„Подготвяме празничен ден с концерт, в който ще се включат всички ни ученици. Всеки от тях ще покаже различен талант и това, в което е най-добър“, казва директорката Валерия Михайлова.

в различни фестивали – пролетни, летни, както и във всички значими празници и инициативи“, казва Михайлова.

Всяка седмица в училището създават и новинарска емисия, с която се стремят да запознават обществеността със своята дейност и творчество. Герои в новините са самите деца, които водят активни класни и извънкласни занимания.

Клиповете се обработват с помощта на програмата „Канва“. Понякога на помощ идва и изкуственият интелект. По този начин децата се научават да работят на практика с приложенията и в същото време показват колко интересно е при тях. Съвсем наскоро са станали и „Училище за пример“ по програмата на „Заедно в час“.

Образователните резултати, които постигат възпитаниците на училището, също са много добри. Особено на НВО след IV клас. „Област Перник постига резултати над средното ниво за страната, а нашето училище е над средното за областта“, посочва директорът.

Материалната база също е добра. Във всички класни стаи има монитори. Компютри и дигитални средства се използват във всеки учебен час. Могат да се похвалят и с нов кабинет по STEM, оборудван с интерактивни дисплеи и дигитални устройства. Единственото, което им липсва, е функциониращ физкултурен салон.

„Страдата ни е разделена на две части. Новата е напълно реновирана, но старата има нужда от основен ремонт, особено физкултурният салон. Това е голямо предизвикателство, защото искаме учениците да имат пространство за спорт и физическа активност“, посочва Валерия Михайлова.

Лорета Колева, началник на Регионалното управление на образованието – Враца:

Целта ни е всеки от учениците да постигне образователен напредък

В държавния план-прием след VII клас в областта за новата учебна година са планирани 59 паралелки, от които 45 са професионални и 14 профилирани

Стела МАРИНОВА

Госпожо Колева, план-приемът след VII клас за учебната 2025/2026 г. е приет на областно равнище. Колко и какви паралелки са заложени във Врачанска област?

– В държавния план-прием след VII клас в област Враца са планирани 59 паралелки, от които 45 са професионални, а 14 – профилирани. Целевата стойност на професионалните паралелки за област Враца е 72,73%, която е сред най-високите за страната. В сравнение с приема за настоящата учебна година има намаление с две паралелки. Това се дължи на намаления брой ученици, завършващи VII клас – с 80 по-малко.

Съобразявайки се максимално с целевите стойности, зададени от Министерството на образованието и науката, ние се стремим към балансиран държавен план-прием. От една страна, той е съобразен с броя на учениците и разпределението им по населени места и общини. В същото време, отчитаме потребностите на пазара на труда, програмите и плановите за развитие на общините и областта, установените партньорски отношения с бизнеса и възможностите за успешна професионална реализация на учениците.

В нашата област фирмите са предимно малки и средни, с изключение на големи работодатели като АЕЦ „Козлодуй“. Не е лесно да постигнем баланс между търсенето от страна на бизнеса и възможностите на училищата да отговорят на тези потребности.

Нашата цел е не само да приемаме ученици в професионални паралелки, но и да ги подготвяме за бъдеща реализация. Все още не сме напълно удовлетворени от реализацията на завършилите професионални паралелки. Голяма част не се реализират по придобитата професия. Положително е, че част от тях продължават във висше училище, но е важно да подготвяме и кадри, които са необходими на местния пазар на труда.

Все още се сблъскваме с предразсъдъци от страна на родителите, че професионалното образование е непривлекателно и се свързва с тежък физически труд, въпреки че това отдавна не е така. Работим за преодоляването на тези нагласи.

В област Враца се стремим да съчетаваме приоритизирането на професионалното образование, което е национална политика, с целенасочени действия за подобряване качеството на подготовката в него. Това е наш регионален приоритет.

– Как се опитвате да постигнете това?

– Чрез методическа подкрепа на педагогическите специалисти, които преподават учебните предмети от професионалната подготовка, и системен и позитивен контрол. Той е съчетан с различни форми на насочване и предложения за подобряване на учебния процес и подготовката на учениците за бъдещата им професионална реализация.

Организираме срещи за обмяна на опит между професионални гимназии и училища, които предлагат професионална подготовка. Насърчаваме взаимодействието с партньорските фирми, където учениците провеждат практическо обучение. Стимулираме участието на учениците в състезания, защото подготовката за тях допринася за повишаване на професионалните им умения. Създаваме условия за надграждане на тяхната професионална подготовка, както и редица

Снимка: Личен архив

други инициативи, които сме планирали още в началото на учебната година.

– Има ли сред предложените паралелки за следващата учебна година нови професии или специалности?

– През последните години училищата се стремят да предлагат нови професии, които да удовлетворят потребностите на работодателите, интереса на учениците и желанията на родителите.

От учебната 2025/2026 г. в ПГ „Васил Левски“ в Мездра ще се предлага новата специалност „Програмиране на изкуствен интелект“, по която ще се придобива професия „Програмист на изкуствен интелект“. Там е открит STEM кабинет и вярваме, че технологичната среда в съчетание с квалифицираните учители ще бъдат привлекателен център за ученици с математически наклонности и интерес към компютърните науки.

Другите две нови професии са „Хлебар-сладкар“ в Професионалната гимназия в Мизия, и „Икономист-информатик“ в Средно училище „Св. Климент Охридски“ в село Зверино.

– Засегнахте и темата за учителите. Има ли достатъчно подготвени преподаватели, които да водят специалните предмети с сферата на изкуствения интелект?

– Като цяло, има дефицит на учители в сферата, но нееднократно сме обръщали внимание на директорите, че тяхната роля е водеща. Конкретно в Професионалната гимназия „Васил Левски“, където ще бъде разкрива новата професия, директорът е предприел необходимите стъпки, за да осигури необходимите кадри и подходяща среда.

– Наблюдавате ли завръщане на току-що завършили педагози обратно в родното им място, за да преподават?

– Има и такива млади учители, но не сме правили специална статистика за това. При посещения в училищата с гордост и удовлетворение ни представят свои бивши възпитаници, които вече преподават там. Това е правилна посока, но младите хора имат изключително много възможности за

развитие, затова някои се реализират извън нашата област, а други – извън страната.

– Разширява ли се дуалното обучение в областта?

– По-скоро се стремим да запазим устойчив дела на приетите ученици в тази форма на обучение. Това е най-добрата форма, защото осигурява придобиване на практически умения в реална работна среда.

Общият брой на паралелките с дуално обучение във всички класове е 13. За новата учебна година работодателите от 5 различни фирми са заявили една паралелка по професия „Готвач“ в ПГ по облекло „Елисавета Багряна“ в Бяла Слатина. В ПГ „Васил Левски“ в Мездра ще бъде разкрита дуална паралелка с две професии – половината ученици ще се обучават по професия „Строителен техник“, заявена от Националната компания „Железопътна инфраструктура“, а другата половина – по професия „Техник по железопътна техника“, заявена от „БДЖ – Пътнически превози“.

В ПГ „Алеко Константинов“ – Мездра, ще бъде разкрита дуална паралелка по професия „Ресторантьор“, заявена от голяма местна фирма.

Тези работодатели са заявили готовност да подкрепят училищата, да приемат ученици на практика, като в XI и XII клас обучението да се осъществява в реална работна среда.

Стремим се към активно взаимодействие с работодателите, защото това е от взаимен интерес. Те търсят кадри, а ние имаме ангажимента да ги подготвяме по най-добрия начин. За нас е удовлетворяващо, че нашите партньори включват както големи компании като АЕЦ „Козлодуй“, така и над 150 малки и средни фирми.

Представителите на бизнеса поставят високи изисквания, които невинаги можем да удовлетворим напълно, тъй като не всички ученици в професионалните паралелки са избрали тази форма на обучение на първо желание. Някои от учениците ни са с натрупани образователни дефицити или нямат мотивация за учене и практика. Борим се с тези предизвикателства, за може на изхода на образователната система да имаме подготвени за пазара на труда кадри.

Лорета Колева е завършила специалност „Педагогика“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Има следдипломна квалификация по философия и специализация в сферата на управление на образованието. Работила е като възпитател в ПУ „Д-р Петър Берон“ – Враца, като педагогически съветник и зам.-директор в СУ „Христо Ботев“ – Враца. След 19 години работа в РУО – Враца, от ноември 2021 г. е началник на Регионалното управление на образованието.

В област Враца има голяма концентрация на ученици от уязвими групи – около 60% от училищата работят в такава среда. Това създава допълнителни предизвикателства в обучението, резултатите и подготовката за професионалната реализация.

– В областта работите активно по Механизма за обхват. Какво сочат последните данни относно напусналите образователната система?

– В областта са сформирани 47 екипа за обхват. Създали сме добра организацията за тяхната работа – регулярни срещи, изискваме от образователните институции своевременно да уведомяват председателите на регионалните екипи за особени случаи на проблемни ученици, за да можем да координираме работата и на другите институции за осигуряване на присъствието им в училище. Големият проблем е, че понякога въпреки всички усилия се сблъскваме с непреодолима родителска незаинтересованост.

През първия учебен срок имаме 20 отпаднали ученици. За всеки сме се опитали да направим всичко възможно, за да бъде в училище. Някои от тях не са напълно отпаднали – четирима са заминали в чужбина, двама са сменили местоживеенето си, четирима са навършили 16 години, след което образованието не е задължително.

Най-притеснителни за мен са случаите на останалите осем ученици, които повече от два месеца не са посещавали училище. Предприети са редица действия, но за съжаление, без удовлетворителен резултат.

Полагаме огромни усилия, постигат се и успехи. Без тези усилия статистиката щеше да бъде по-неблагоприятна. За съжаление, има фактори, които не можем да преодолеем. Твърде малко са лостовите, с които разполага образователната система, за да накараме незаинтересованите родители да осигуряват посещението на децата си в училище. Но ще продължим да полагаме усилия, за да ограничим тези случаи до минимум.

– По Ваша идея от тази учебна година започва инициативата за сформирани на училищни мрежи от школа в областта. Разкаже повече за нея.

– Инициативата е резултат от търсенето на подходи за постигане на образователен напредък – както на училищно, така и на регионално ниво. Създадохме седем училищни мрежи, в които включихме всички училища в областта.

Това са мрежи за взаимна професионална подкрепа и сътрудничество в области, които смятаме за важни за напредъка на учениците и развитието на образователните институции. Целта ни е да преминем от стандартизиран подход в управлението им към управление, основано на креативност и иновации.

Всяка мрежа има определена тематика, която е отправна точка за работа.

На стр. 8

Целта ни е всеки от учениците...

От стр. 7

Директорите са насърчени към свобода и творчество при определяне на допълнителни теми за обсъждане. Определихме няколко основни теми: мотивация на учениците за постигане на образователни резултати; екипност и усъвършенстване на професионалната компетентност на педагозите; възможности на проектната дейност за усъвършенстване на училищната среда и общност; ролята на образователната среда за повишаване ангажираността на учениците и постигане на образователен напредък; гражданско образование и работа с родителите; активност и ангажираност на директорите като условие за развитие на образователната институция, както и ефективни подходи за работа с ученици от уязвими групи.

Във всяка мрежа има около десетки на училища, подбрани според силните им страни и необходимостта от подобрене в някои аспекти на работата им. Едно от училищата изпълнява ролята на координатор. Избрали сме водещи директори, които могат да организират и координират дейността. Има и координатори от експертите в Регионалното управление.

В началото на учебната година се проведеха срещи във всяка мрежа, на които бяха обсъдени и планирани съвместни дейности. Дейността на мрежите е насочена към обмен на успешни модели, взаимно обучение и обогатяване на професионалните и личностните компетентности, на педагогическия и управленския опит.

Чрез страницата на РУО – Враца, в социалните мрежи представяме реализираните досега дейности във всяка от мрежите – под формата на презентации, електронни книги и други материали. Целта ни е да популяризираме успешните практики, да намерим съмишленици и да съберем полезна обратна връзка. След това всички материали ще бъдат публикувани на страницата на Управлението.

Предстои и провеждането на кръгла маса, на която да бъдат обсъдени различни аспекти на новия модел на сътрудничество. В края на учебната година всяка мрежа ще представи продукт, който обобщава резултатите от осъществените взаимодействия, и ще може да се използва от цялата образователна система.

След като анализираме приложения модел за училищата, планираме да насърчим и колегите от детските градини към взаимна професионална подкрепа и сътрудничество.

В област Враца имаме идентифицирани проблеми с резултатите на учениците, показани на националните външни оценявания и държавните зрелостни изпити. Затова тази учебна година апробираме нови средства за подобряване на резултатите. Сформирането на тези мрежи е едно от тях.

– Какви други идеи прилагате, за да повишите резултатите на учениците?

– Независимо от всички дейности, които се осъществяват за развитие на образователната система, основният измерител на качеството на образованието са резултатите на учениците на националните изпити. Все още се търсят начини за измерване на добавената стойност на образованието, което би било най-справедливата оценка, но засега резултатите остават ключови.

Постиженията на учениците от област Враца на НВО и ДЗИ дават само частични поводи за удовлетвореност. Затова през последните години подобряването им е сред основните приоритети на работата на РУО – Враца.

През миналата учебна година разработихме регионална програма

за подобряване резултатите на учениците. Наблюдаваше се по-голяма ангажираност на участниците, но въпреки това резултатите все още не са напълно удовлетворяващи. Това определя необходимостта да продължим регионалната програмата. Преосмислихме част от дейностите и поставихме нови акценти.

Ще продължим всички работещи мерки, сред които са провеждането на пробни изпити на училищно и на регионално ниво. Полагаме и целенасочени усилия за активизиране на общински политики по отношение на посещаемостта на учебните занятия. Инициирахме да се правят месечни проверки на присъствието на децата и учениците, да ни информират при проблеми, за да можем да се намесим.

Нашата крайна цел е учениците да постигат образователен напредък.

– Тази есен РУО – Враца, издаде наръчник в помощ на новоназначени или млади директори и педагогически специалисти. Какво ви провокира да дадете тези насоки?

– С участието на експерти от Регионалното управление разработихме Наръчник за ефективно управление, насочен към подкрепа на работещите в образователната система. Той включва две части – пътеводител в нормативната уредба и календар на по-важните дейности в училищното образование, разпределени по месеци през учебната година.

Искаме, като представяме изискванията, сроковете и указанията, да минимизираме възможността за пропуски. Друга важна цел е да улесним директорите и педагогическите специалисти, като им освободим време и енергия за изпълнение на приоритетни за образователната институция задачи и дейности.

Миналата година предоставяхме тази информация на директорите по месеци, а положителната обратна връзка ни окуражи да създадем цялостно издание. То беше разпространено сред директорите в нашата област в книжна и в електронна версия.

Наръчникът се отчете от страна на МОН като ценен за цялата система и беше дадена възможност да бъде представен на национално ниво. Осигурихме достъп до него за всички заинтересовани чрез специален линк. Планираме да направим подобно помагало и за детските градини.

– Какви други идеи имате за развитието на образованието в областта?

– В РУО – Враца, имам шанса и отговорността да ръководя екип от доказани професионалисти. Заедно с тях искам да продължим да насърчаваме ценните идеи и тяхната реализация в педагогическата практика. Също така да бъдем адекватен и обективен коректив, когато се допускат отклонения в работата на образователните институции.

Споделяме зададената от Министерството посока за промяна на фокуса на образователната система към постигане на функционални знания и умения у учениците, защото това е ключово за тяхната успешна житейска и професионална реализация. Наша цел е да осигурим пълноценно предучилищно образование от най-ранна възраст, както и да създадем условия за образователен напредък на всеки ученик. Среда, в която всяко дете да достигне максимума на своите възможности.

През 2024 г. поставихме началото на писания летопис на образованието в област Враца в електронен вариант, който ще продължим да актуализираме през следващите години. Надявам се в него да запишем успехи и постижения, които да ни дават поводи за радост, гордост и удовлетворение.

Снимки ДГ „Еделвайс“ – Сливен

Дори децата в яслата се включват с голям интерес и желание в „Утринна история“

Раждането на кокчето

Децата с интерес слушат „Утринна история“ в ДГ „Еделвайс“ в Сливен

От тази учебна година Министерството на образованието и науката започва да прилага пилотно педагогическата практика „Утринна история“ в София, Велико Търново, Пазарджик, Сливен и Плевен.

Инициативата е насочена към децата от яслени групи и има за цел да спомогне за познавателното и социално-емоционалното им развитие през най-важните ранни години от живота им.

„Утринна история“ успешно нагеражда вече прилаганата над четири години в повече от 50 детски години в страната педагогическа практика „Утринна приказка“.

Дея ЛЮБОМИРОВА

Независимо че децата в яслата са все още малки, те се включват с голям интерес и желание в „Утринна история“

и я възприемат със всемо естествено“, разказва за „Аз-буки“ директорката на ДГ „Еделвайс“ в Сливен Янка Мандева.

В яслената група при тях има записани 23 деца. Понякога по време на провеждането на пилотната за МОН педагогическа практика се включват и родителите. Те играят и общуват с децата, като им помагат да се адаптират и социализират. Това обикновено се случва посредством различни игри и съвместни дейности.

„Всеки ден се разказва различна история. Децата получават новата информация по лесен и достъпен начин. Всичко е съобразено с техните познания и възможности, спрямо спецификата на възрастта им“, посочва директорката.

След това децата отиват в тематичните центрове – образователни пространства, специално подредени от медицинските сестри за конкретната тема. Там малчуганите играят различни игри или извършват различни дейности – апликират, рисуват и много други.

„Едни деца апликираха градинки с кокичета, а други чрез подвижна игра, преодоляваха „препятствия“ – стъпваха по „камъчета“, „минаваха под мост“, „беряха кокичета“ и правеха букет за мама“, разказва Янка Мандева. Накрая, под звуците на музиката пеят, танцуват и се забавляват.

В детската градина има около десет различни центъра, които се променят всеки ден така, че спомагат децата да се развиват социално, емоционално, познавателно и физически.

„Тези центрове се създават в зависимост от темата на утринната история“, казва Мандева.

красиво бяло цвете“.

Темата е онагледена с макет, който децата разглеждат, докато слушат утринната история. Текстът е кратък и ясен. Историята е разказана по начин, който позволява децата да я разберат.

„Всеки ден се разказва различна история. Децата получават новата информация по лесен и достъпен начин. Всичко е съобразено с техните познания и възможности, спрямо спецификата на възрастта им“, посочва директорката.

След това децата отиват в тематичните центрове – образователни пространства, специално подредени от медицинските сестри за конкретната тема. Там малчуганите играят различни игри или извършват различни дейности – апликират, рисуват и много други.

„Едни деца апликираха градинки с кокичета, а други чрез подвижна игра, преодоляваха „препятствия“ – стъпваха по „камъчета“, „минаваха под мост“, „беряха кокичета“ и правеха букет за мама“, разказва Янка Мандева. Накрая, под звуците на музиката пеят, танцуват и се забавляват.

В детската градина има около десет различни центъра, които се променят всеки ден така, че спомагат децата да се развиват социално, емоционално, познавателно и физически.

„Тези центрове се създават в зависимост от темата на утринната история“, казва Мандева.

Темите са разделени спрямо четирите сезона на годината – пролет, лято, есен и зима. Обикновено са свързани с природните явления, растенията и животните.

„Това е начин да се обогатят познанията им по достъпен и интересен начин“, казва директорката. На мнение е, че историите са интересни и забавни, защото винаги включват елементи от груповите дейности. „Всичко се свързва с групови дейности, игри и динамиката на групата“, обяснява тя.

Подготовката за една утринна история изисква време и добро планиране на тематичните пространства, т.нар. центрове за спорт, изкуство и т.н.

Мандева посочва, че ако екипът е вдъхновен и подготвен, педагогическата практика върви с лекота и крайният резултат е повече от добър.

А относно първите коментари и реакции на родителите споделя: „Родителите са положително настроени към идеята. Разказахме им философията на „Утринна история“ на родителска среща и те я приеха много добре. Разбират значението на педагогическата практика и са готови да помогнат. През зимния период, когато някои деца боледуват или са под карантина, активното им участие не е толкова голямо, но все пак има родители, които с радост се включват винаги, когато могат“.

Най-важното е, че родителите виждат как децата им се социализират в групата, как се адаптират в новата среда. За тях е интересно да посещават детската ясла и да бъдат активен партньор в образователно-възпитателния процес.

„Четенето на приказки и разказването на истории е важно за развитието на децата, но е необходимо да бъде адаптирано към тяхната възраст и потребности“, завършва Янка Мандева.

Изкуството лекува

Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование в Добрич предлага две нови терапии

Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО) в Добрич организира регионална конференция на 24 април 2025 г. По време на събитието екипът на Центъра заедно с педагози и специалисти от другите учебни институции в града ще споделят добри практики и ще обменят работещи идеи в сферата на приобщаващото образование.

Дуляна КОЧЕВА

На предстоящата конференция искаме да представим видовете терапии в приобщаващата образователна среда, както и терапите, които прилагаме в нашия регионален център конкретно. Ще бъдат поканени официални гости, както и представители от всички детски градини, училища и гимназии в региона“, разказва за „Аз-буки“ Валентина Стоянова, директор на РЦПППО – Добрич.

През настоящата учебна 2024/2025 г. децата и учениците, които обхващат, са 324. Работят с всички образователни институции в област Добрич – 31 детски градини, 18 основни училища, 9 средни и 7 професионални гимназии. Екипът на Стоянова се състои от 35 специалисти – ресурсни учители, логопеди, психолози и терапевти.

„Програмата обхваща терапии, които прилагаме при нас – арт терапия, Монтесори терапия и ерготерапия.

Ще запознаем педагогическите специалисти и с ритъм терапията,

за която наскоро преминахме обучение“, обяснява моята събеседничка.

Ритъм терапията е иновативен метод, адаптиран у нас от Мартин Иванов от Института за изкуство и терапия „Либер“. За първи път е приложена в САЩ, а сега започва да се налага като успешен метод за работа с деца и ученици и у нас. Най-общо, тя се основава върху използването на ритъма като инструмент за подобряване на физическото, емоционалното и психическото здраве на човека.

„Ритъмът е универсален и дълбоко вкоренен в човешката природа – от ритъма на сърцето до ритмите в природата, той е навсякъде около нас и в нас. Така, използвайки естествените ритми, терапевтите могат да помогнат за създаването на хармония и баланс у децата с различни затруднения или дефицити“, посочва Валентина Стоянова.

За целта в Центъра ще работят със специално разработени обучителни материали – ритъм карти „Дъга“. Те позволяват както индивидуална, така и груповата терапия. Различните нива на трудност ги правят подходящи за деца и за възрастни.

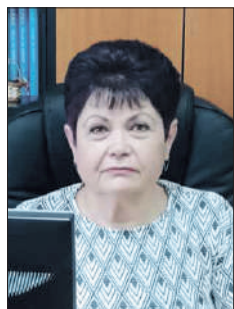
Снимки РЦПППО – Добрич

Възстановка на български традиции и обичаи в ОУ „Панайот Волов“ в Добрич

Ресурсните учители, психолозите и логопедите от Регионалния център взимат участие в благотворителната кампания „Споделен хляб“ за набиране на пакетирани хранителни продукти и почистващи препарати за хора в нужда

Валентина Стоянова, директор

ваща и алтернативна комуникация. „Тя е насочена към деца с тежки нарушения в комуникативните способности, при които няма развита реч. Тази терапия използва различни средства за комуникация, които подпомагат или компенсират комуникативните затруднения, и

позволява на децата да комуникират, да учат, да усвояват нови умения,

отбелязва Стоянова.

Решават да започнат да я прилагат, след като сами се убеждават колко е полезна. Част от екипа на Регионалния център – Добрич, са преминали обучение от фондация „Асист – Помагачи технологии“ с обучители проф. Морис Гринберг и д-р Евгения Христова. Вече е оборудван кабинет със специализирани устройства и софтуерни програми, с които ще започнат работа в най-скоро време.

В Регионалния център от много години прилагат и арт терапия. Тя е насочена към по-големите деца – от 9 до 18 години. Заниманията се провеждат от дипломиран арт терапевт с голям професионален опит. Обикновено този тип терапия е силно препоръчителна

за ученици, които са в риск или пък имат понижена самооценка, поведенчески нарушения или са преживели емоционални травми.

Арт терапията е възможността посредством изкуството да изразиш себе си. Тя помага да покажеш емоциите чрез това, което твориш. „Много често в практиката си ставаме свидетели как след емоционална травма човек се затваря в себе си – отказва да общува и изгражда собствен свят“, обяснява директорката.

Затова и арт терапията е най-подходящият метод за работа с такъв тип ученици и младежи.

Чрез рисуване и творчество те постепенно започват да изразяват чувствата си и да търсят контакти

с връстниците си.

И ако арт терапията се прилага предимно при по-големите ученици, то при по-малките изключително успешна е Монтесори терапията.

„Тя е подходяща за деца в предучилищна възраст и следва принципа „Помогни ми да се справя сам“. Кабинетът ни е напълно оборудван с Монтесори дървени играчки и дидактически материали, а колегите са преминали специализирано обучение. Терапията развива самостоятелност, увереност, двигателни умения и толерантност, като е особено ефективна при деца с агресивно поведение и трудности в самоконтрола“, посочва моята събеседничка.

В последно време много често се говори за насилието в училище – за вербалната и физическата агресия сред подрастващите. Интересен е отговорът на въпроса какви са превантивните мерки, които могат да бъдат взети както от страна на учителите, така и на родителите.

„В повечето училища и гимназии има екипи за подкрепа, но често се обръщат към нас за методическа помощ. Нашите специалисти се включват активно в разрешаването на такива казуси, като работят с ученици, родители и педагогически екипи. Но разбира се, всеки случай е строго индивидуален и за съжаление, няма универсална формула за успех“, отговаря ми Стоянова.

А относно това как родителите могат да разпознаят първите признаци, че детето им е подложено на стрес или тормоз, специалистът е на мнение, че първите сигнали са затваряне в себе си, отказ от комуникация, нежелание да ходи на училище, и тревожност.

„Ако родителите забележат подобни промени, е важно да потърсят помощ – от училищен психолог, педагогически съветник или класен ръководител. Важно е да не изчакват, защото проблемът може да се задълбочи и да се стигне до нежелани последици“, обяснява тя.

Другата терапия, която прилагат, е сензорната. Разполагат с голяма и много добре оборудвана зала. Там се провеждат ерготерапия и сензорна интеграция. Тази терапия е насочена към деца с аутизъм,

хиперактивност, дефицит на вниманието, генетични синдроми, неврологични нарушения, деца с трудности в адаптацията и саморегулацията или други психически или физически нарушения.

Относно това коя терапия е най-подходяща за конкретното дете, това се предлага от екипа в учебното заведение или от Регионалния център след провеждане на функционална оценка. При запознаване на родителите с резултатите от оценката специалистите ги консултират коя терапия е най-подходяща и би помогнала за подобряване състоянието на детето.

„Родителите имат свободата да решат дали да се включат, или не. Но обикновено с желание приемат възможността детето им да работи със специалисти“, обяснява моята събеседничка. Разказва, че родителите най-общо се делят на три групи. Първата е на тези, които си дават много ясна и точна преценка за състоянието на детето си. Втората са свърхпродуктивни и искат детето им да посещава всички терапии и да работи с колкото се може повече специалисти. Но това понякога води до претоварване и обратен ефект в състоянието му. Третата група е на родителите, които категорично отричат, че детето им има някакъв проблем, и го отдават на временно състояние, което с възрастта ще отшуми.

„Последната група е най-малка. И при тях винаги идва моментът, когато осъзнават проблема и сами се обръщат към специалист за помощ“, казва Стоянова.

В Центъра се опитват по всякакъв начин да бъдат от полза на обществеността в региона. „Държим на добрата квалификация и

организираме обучения както за нашите специалисти, така и за педагогическите екипи

в областта“, посочва директорката на РЦПППО – Добрич.

Последните от тях са насочени към запознаване с новата Карта за функционална оценка в училищата и детските градини и прилагането на скрининг тест за ранно оценяване на риска от обучителни затруднения при децата на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца в детските градини.

„В Регионалния център провеждаме периодично и вътрешноинституционални квалификации, където колеги споделят добри практики и опит от своята работа“, допълва директорката.

Екипът на Регионалния център участва и в различни благотворителни инициативи. Миналата година съвместно с Регионалната библиотека „Дора Габе“ в града организират изложба с творби от картини и диамантени гоблени на своя ученичка.

Не на последно място, Валентина Стоянова специално благодари на Димитринка Великова – старши експерт по приобщаващо образование в РУО – Добрич, за подкрепата и ползотворната работа. „Винаги можем да различаваме на нейната подкрепа и тя – на нашата“, завършва Стоянова.

Наг 4000 кандидати от 150 държави искат да стажуват в българския INSAIT

Повече от 4000 студенти от елитни университети от целия свят са подали документи за кандидатстване за летен стаж в Института за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, съобщава Пресцентърът на МОН.

Сред кандидатите има медалисти от национални и международни олимпиади, както и носители на различни награди и признания в своите страни. Желание да стажуват в Института INSAIT, имат представители на водещи университети в света като „Оксфорд“, „Кеймбридж“, „Станфорд“, Масачузетския технологичен институт, Калифорнийския

технологичен институт, „Карнеги Мелън“, ЕТН – Цюрих и др.

Летният стаж на Института ще се проведе за трети път, като с всяка изминала година интересът към него се увеличава драстично.

През 2025 г. се отбелязва рекорд както по броя на кандидатите, така и на държавите, от които идват – повече от 150 страни от пет континента.

Авторитетно жури от учени от INSAIT преглежда кандидатите и провежда събеседвания. От подадените над 4000 кандидатури ще бъдат селектирани не повече от 20 студенти. Те ще бъдат поканени да работят в Института INSAIT у нас за период от 2 до 3 месеца през идващото лято.

Одобрените ще имат възможност да взаимодействат с водещи изследователи и да участват в разработването на иновативни проекти в областта на изкуствения интелект,

дълбоките технологии, големите езикови модели и компютърното зрение.

Преди година за второто издание на летния стаж в INSAIT кандидатстваха студенти от 56 държави. Сред тях са представители на водещи университети от САЩ, Германия, Великобритания, Швейцария, Китай и Индия, както и кандидати от Непал, Индонезия и Етиопия.

Одобрени бяха под 3%, или едва 23-ма от желаещите, сред които и четирима българи. Сред стажантите имаше носители на златни медали от международни олимпиади и състезания, както и младежи с публикации на авторитетни научни конференции. **АЗБУКИ**

Софийският отваря врати за кандидат-студенти

Снимка Софийски университет

Денят на отворените врати в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ предизвика голям интерес сред потенциалните кандидат-студенти за най-старото ни висше училище. Повече от 1000 младежи и техните родители посетиха Университета, за да се запознаят с предлаганите специалности, материалната база и преподавателите.

Инициативата, проведена в Централното фоайе на Ректората, се организира за втора поредна година от Студентския съвет на Софийския университет.

Пред кандидат-студентите бяха представени всички 124 специалности от 16-те факултета на Софийския университет и процедурите по кандидатстване във висшето училище. Присъстващите имаха възможност да разговарят с настоящи студенти в Университета, да научат повече и за извънаудиторните дейности, за стипендиите, мобилностите с цел обучение по европрограмата „Еразъм+“, общежитията, спорта и други теми, свързани с академичния живот.

За гостите бе организирана и обиколка на сградата на Ректората. Те имаха възможност да посетят университетските музеи и Централната университетска библиотека, както и да се запознаят с някои от тайните на сградата, за някои от които дори и настоящите студенти не са предполагали.

Кампанията на Софийския университет за учебната 2025/2026 г. бе открита, след като на 4 март започна приемът на заявления за явяване на изпити за първата и втората кандидатстудентска сесия. Крайният срок е 17 часа на 31 март за първата сесия и 17 часа на 2 юни за втората кандидатстудентска сесия.

Приемът на заявления за явяване на изпити за двете сесии се осъществява само онлайн в страницата на Софийския университет.

Първата изпитна сесия ще се проведе на 6, 12 и 13 април 2025 г., а втората – на 7, 8, 14, 15, 21 и 22 юни 2025 г.

Както „Аз-буки“ съобщи, Академичният съвет на Софийския университет реши, че висшето училище ще признава оценките от матурите като конкурсни за кандидатстване в 122 от общо 124 бакалавърски програми.

От следващата академична година се откриват и нови бакалавърски програми – „Български език и литература и история“, която е съвместна между Историческия факултет и Факултета по славянски филологии, и „Международна търговия и инвестиции на английски език“ в Стопанския факултет.

Две нови бакалавърски програми с изнесено обучение във филиала в Бургас ще бъдат разкрити във Факултета по класически и нови филологии – „Методика на чуждоезиковото обучение – китайски език“ и „Методика на чуждоезиковото обучение – японски език“. **АЗБУКИ**

Хакатон събира студенти от три университета

Инициативата насърча сътрудничеството между академичните среди и бизнеса

Снимка Технически университет – София

Откриването на AmCham Bulgaria Hackathon 2025 събра студенти, академични преподаватели и представители на компаниите – членове на Американската търговска камара у нас

Студенти от три висши училища ще работят върху реални бизнес казуси през следващите четири седмици. Началото на AmCham Bulgaria Hackathon 2025 бе дадено в Националния център за върхови постижения „Мехатроника и чисти технологии“ към Техническият университет в София.

Инициативата се организира за втора година от Американската търговска камара в България. Тя насърчава сътрудничеството между академичните среди и бизнеса, като осигурява на студентите практически умения и индустриални познания. Провежда се в партньорство с ТУ – София, Стопанския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Физико-технологичния факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Целевата група на Хакатона са студенти от III и IV курс и от магистърски програми в трите висши училища. Те ще работят върху реални бизнес казуси и ще бъдат наставявани от експерти от бизнеса по различни теми, свързани с тяхното обучение.

Тази година менторите са практи-

ци от осем компании – с две повече от първото издание на Хакатона. Обучаващите се в тазгодишното издание са представители на „Къртис Болкан“, „Ай Би Ем“, „Каменица“, „Мото-Пфое“, „Пейсейф“, „Ринг-Сентрал“, „Сенсата Технолоджис“ и „Софмедика“.

Бизнес казусите, по които ще работят участниците, са за създаване на цифрови близнаци за интелигентно производство и поддръжка, разработване на иновации с изкуствен интелект, изграждане на система за оптимизиране на запасите от резервни части, икономическа оценка на автомобил – PHEV или BEV, свързани с ESG награди при мобилни плащания, разработване на система за цифрово всекидневно управление за автоматизиране и рационализиране на потока от производствени данни.

Записването за участие на студенти от трите висши училища е до 13 март. След това те ще се разпределят по отбори и ще се свържат със своите ментори. До 5 април отборите ще работят по казусите в сътрудничество със своите ментори от участващите компании. Студентите ще могат да се консултират и с ментори от своите факултети. Организаторите очакват и

тази година участниците да създадат иновативни решения, които могат да се превърнат в реални приложения.

В периода 7 – 9 април отборите ще представят публично своите проекти по поставените казуси пред жури в ТУ – София. В него влизат проф. д-р инж. Георги Тодоров (ТУ – София), доц. д-р Ия Петкова (Стопански факултет, Софийски университет), доц. д-р Иван Бодуров (Пловдивски университет) и Даниел Кирияков (Американска търговска камара). Те ще оценяват екипите според приложените технически умения, способностите им да анализират и визуализират данни, стратегическо мислене, проектно управление, работа в екип и умения да представят резултатите от своята работа.

Финалната церемония и награждаването ще се състоят на 10 април в Техническият университет – София.

Хакатонът дава възможност на студентите да придобият знания, умения и опит в областта, в която биха искали да се развиват, както и да установят контакти с различни компании и да проучат възможностите за професионална реализация. Освен това инициативата укрепва връзките на академичните среди и бизнеса. **АЗБУКИ**

Държавата с мерки за приема във висши училища

„Медицинска сестра“ и „Взривно дело“ стават защитени специалности

Министърът на образованието и науката да може да предлага за утвърждаване част от определения брой на приеманите за обучение студенти в професионалните направления „Администрация и управление“ и „Икономика“, при условие че резултатът от държавния зрелостен изпит по учебния предмет математика е с не по-малко от 60% тежест при формирането на бала за приемане по съответната специалност.

Това предвижда проект на Постановление на Министерския съвет за допълнение на нормативни актове на Министерския съвет, публикуван за обществено обсъждане. С него се изменя и допълва Постановление 64 на Министерския съвет от 2016 г. за условията и реда за утвърждаване броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и за приемане Списък на приоритетните професионални направления и Списък на защитените специалности. Предложените изменения и допълнения имат за цел да направят образователния процес по-гъвкав и адаптивен към нуждите на пазара на труда и образователната система.

Идеята да се насърчи полагането на матура по математика чрез обвързването на оценката от нея с прием в икономически специалности с трайно висок интерес, бе анонсирана преди дни от просветния министър Красимир Вълчев на форум в Пловдив.

В мотивите за промяната се посочва, че използването на резултати от държавния зрелостен изпит по математика за прием в тези специалности ще гарантира, че кандидатите имат задълбочени аналитични умения. По този начин ще бъдат подбирани студенти, които имат не само теоретични, но и практически-аналитични умения, нужни в съвременната икономика.

Предвижда се промяната да влезе в сила за учебната 2026/2027 г., като министърът на образованието и науката ще предлага по този начин да бъдат приети не по-малко от 50% сто от определения брой на новите студенти в професионалните направления „Администрация и управление“ и „Икономика“.

Измененията разписват още, че министърът на образованието и науката може да предлага за утвърждаване част от определения брой на приеманите за обучение студенти по специалност от регулираните професии „Медицина“ за студенти, които сключат договор с работодател по Закона за висшето образование.

В проектодокумента си посочва, че въвеждането на възможността за сключване на договори между студенти и работодатели за регулирани професии като „Медицина“ ще подобри свързаността между академичния свят и нуждите на пазара на труда. Това ще даде възможност на студентите да започнат професионалната си кариера по време на обучението, което ще повиши тяхната конкурентоспособност и адаптивност, както и тяхното задържане в България. А за работодателите ще бъде възможност да формират бъдещите специалисти съобразно специфичните си нужди.

Измененията предвиждат още министърът на образованието и науката да може да предлага за утвърждаване и по-голям брой на приемани за обучение студенти в защитената специалност „Хидростроителство“ в ПН „Архитектура, строителство и геодезия“. По този начин ще се подкрепи разширяването на обучението в ключови инженерни области, като същевременно ще се подобри подготовката на специалисти, необходими за големи инфраструктурни проекти, включително в сферата на водните

Снимка МУ – Варна

Приетите в специалност „Медицинска сестра“ няма да плащат такси от есента

ресурси и устойчивото строителство.

Сред предлаганите промени е отпадането на цялото ПН „Педагогика на обучението по...“ от приоритетните професионални направления и като защитени специалности по Закона за висшето образование да се включат само специалностите „Педагогика на обучението по математика“, „Педагогика на обучението по информатика“, „Педагогика на обучението по информационни технологии“, „Педагогика на обучението по физика“, „Педагогика на обучението по химия“ и „Педагогика на обучението по природни науки“. А министърът на образо-

ванието и науката ще може да предлага за утвърждаване и по-голям прием на студенти в тези специалности и в комбинации от тях.

Целта е осигуряването на квалифицирани преподаватели за областите с дефицит на специалисти, предвид това, че тези дисциплини са от критично значение за развитието на бъдещи поколения учени и инженери.

Като защитени изброените специалности ще бъдат освободени от такси.

Освен това към Списъка на защитените специалности на цитираното постановление се добавя нова защитена специалност – „Медицинска сестра“ от ПН „Здравни

грижи“. По този начин се осигурява възможност студентите в тази специалност също да бъдат освободени от заплащане на такси в държавните висши училища.

В тази връзка се допълва и ПМС 283 от 2021 г. за приемане на Списък на професионални направления и защитени специалности по Закона за висшето образование. При запазване на утвърдения за учебната 2024/2025 г. прием по специалност „Медицинска сестра“ предложеният проект на постановление ще обхване общо до 1000 студенти редовна форма на обучение, които ще бъдат приети в I курс през учебната 2025/2026 г. в 10 държавни висши училища.

Предложеното допълнение е във връзка с Решение на Народното събрание за предприемане на мерки и действия за подобряване осигуреността на системата на здравеопазването на Република България с медицински сестри и акушерки от 2024 г.

В мотивите за промяната се посочва, че за последните 33 години броят на медицинските сестри е намалял почти 2 пъти – от 53 810 през 1990 г. на 28 570 през 2023 г. по данни на Националния статистически институт. В същото време, при лекарите се наблюдава увеличение – от 28 497 през 1990 г., когато населението е било около 8,7 млн. души, до 29 911 през 2023 г., когато населението е намаляло на 6,4 млн. души.

С предлагания проект се предвижда още в Списъка на защитените специалности да бъде включена и специалността „Взривна техника и технологии“ от професионално направление „Проучване, добив и обработка на полезни изкопаеми“. Предложената специалност в ОКС „бакалавър“ се изучава само в Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“. Подготовката по нея обхваща както фундаменталните, така и приложните аспекти на взривната техника в миннодобивната промишленост и в отбранителната индустрия и съчетава иновативни подходи за обучение, съобразени с изискванията на Закона за оръжията, боеприпасите, взривните вещества и пиротехническите изделия и Правилника по безопасността на труда при взривните работи.

Завършилите специалността „Взривна техника и технологии“ получават професионална квалификация „инженер по взривна техника и технологии“ и се разглеждат като ключови фактори както в минерално-суровинния отрасъл, така и за военната и отбранителната индустрия. Важна е ролята им и в проектирането, производството и безопасното използване на взривни материали и технологии в различни приложения, включително и в областта на националната сигурност.

Въпреки това към момента в специалността, която все още е нова, се обучават само 7 студенти. В същото време, са налице конкретни заявки от редица работодатели, които подчертават необходимостта от специалисти с висока квалификация в областта на взривната техника, особено в контекста на развиващите се индустриални и инфраструктурни проекти, както и в отбранителния сектор. А писма в подкрепа на включването на специалност „Взривна техника и технологии“ в Списъка на защитените специалности са получени от ключови индустриални компании от добивната и отбранителната промишленост.

Последваща стъпка би било освобождаването на специалността от такси за обучение, което би допринесло за привличането на повече студенти, се посочва още в мотивите за промените.

В преходните и заключителните разпоредби на постановлението е записано, че студентите, приети за обучение преди влизането му в сила, продължават да се обучават при досегашните условия и ред. **АЗ-БЪЛ**

Финансовите измерения

Предложеният проект на акт води до въздействие върху държавния бюджет.

Средствата за компенсиране на разходите за освобождаване от такси по специалност „Медицинска сестра“ за първия семестър на приетите в I курс студенти на учебната 2025/2026 г. е в размер на 782 702 лв., които не са планирани по бюджетите на училищата и следва да бъдат осигурени допълнително от централния бюджет за 2025 г.

За следващите учебни години, предвид освобождаването от такси на още един курс на обучение за всяка година, за учебната 2025/2026, 2026/2027 и 2027/2028 година броят на освободените от такси студенти ще бъде 2000, 3000 и 4000, а необходимите средства за 2026, 2027 и 2028 година ще бъдат съответно 2 925 286 лв., 7 268 386 лв. и 14 465 279 лв.

Към средствата за компенсиране на разходите за освобождаване от такси за следващите бюджетни години следва да се добави и допълнителното финансиране за бюджетна година в размер на 20 000 лв., предвидено в ПМС 162 от 2001 г. за определяне на диференцирани нормативи за издръжка на обучението за един студент по професионални направления. Необходимите допълнителни средства през 2025 г. ще бъдат 920 000 лв., а за всяка от следващите години – по 1 840 000 лв.

Съгласно същото ПМС за издръжката на обучението по защитените специалности се предоставят и допълнителни средства, изчислени като произведение от положителната разлика между 25 и броя на приетите за обучение студенти в I курс. Общо необходимите средства за 2025, 2026, 2027 и 2028 година са съответно 1 702 702 лв., 6 600 000 лв., 10 943 100 лв. и 18 139 993 лв.

Средствата за 2025 г. не са планирани по бюджетите на училищата и следва да бъдат осигурени допълнително от централния бюджет за 2025 г. За следващите години необходимите средства ще бъдат планирани със Закона за държавния бюджет за съответната година по бюджетите на съответните държавни висши училища.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на образованието
и науката
Регионално управление
на образованието – Враца

ЗАПОВЕД РД-06-191/10.03.2025 г.

На основание чл. 90, ал. 2 от Кодекса на труда, във връзка с чл. 217, ал. 5 от Закона за предучилищното и училищното образование и чл. 4 от Наредба № 16 от 1 юли 2022 г. за провеждане на конкурси за заемане на длъжността „директор“ в държавните и общинските институции в системата на предучилищното и училищното образование

ОБЯВЯВАМ

Конкурс за заемане на длъжността „директор“ на Основно училище „Васил Априлов“, с. Хърлец, община Козлодуй.

I. Характер на работа

Директорът на училището ръководи образователния процес в институцията в съответствие с държавната политика в областта на образованието, планира, организира, координира, контролира и отговаря за цялостната административно-управленска и финансова дейност в институцията.

II. Изисквания към кандидатите за заемане на длъжността

1. Да са български граждани; граждани на други държави членки на Европейския съюз или на държава, страна по споразумението на Европейското икономическо пространство или на Конфедерация Швейцария; чужди граждани, ако са предложени по междудържавни спогодби; продължително пребиваващи в страната граждани на трети държави, получили право на достъп до пазара на труда в Република България при условията и по реда на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност; продължително пребиваващи в страната чужди граждани – при получено съгласие на началника на съответното регионално управление на образованието, или дългосрочно и постоянно пребиваващи в страната чужди граждани. – чл. 7, ал. 3 от Наредба № 16 от 01.07.2022 г.

2. Да имат не по-малко от 5 години учителски стаж.

3. Да притежават диплома за висше образование с образователно-квалификационна степен „магистър“.

4. Да имат придобито образование и квалификация, които позволяват изпълнението на чл. 33, ал. 4 от Наредба № 15 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

5. Да не са осъждани за умишлено престъпление от общ характер независимо от реабилитацията.

6. Да не са лишени от правото да упражняват професията.

7. Да не страдат от заболявания и отклонения, които застрашават живота и здравето на децата и учениците, определени с Наредба № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист.

Изискването на т. 5 не се прилага за лица, осъдени по наказателни дела, посочени в чл. 1 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

III. Начин на провеждане на конкурса

Конкурсът се провежда в два етапа:

1. писмен изпит, който включва решаване на тест;
2. събеседване с кандидата, което включва и решаване на казуси, и защита на концепция за стратегическо управление на институцията.

IV. Необходими документи за участие в конкурса

1. Заявление за участие в конкурса (Приложение № 1 към чл. 8, ал. 1 от Наредбата).

2. Копие от диплома за придобита образователно-квалификационна степен на висше образование или удостоверение за признаване на придобито висше образование от чуждестранни висши училища и документ за придобита професионална квалификация „учител“. Ако дипломата на кандидата за придобито в Република България образование е вписана в Регистъра на завършилите студенти и докторанти, в заявлението се посочват номер, дата на издаване и висшето училище, издало дипломата, а ако документът за признаване на придобитото в чужбина висше образование е вписан в регистрите за академично признаване на Националния център за информация и документация, в заявлението се посочват номер и дата на издаване, като копие на диплома или удостоверение не се прилага.

3. Копие от документ, удостоверяващ изискуемия стаж – трудова, служебна или осигурителна книжка, или копие на друг документ, удостоверяващ такъв стаж.

4. Документ за проведен медицински преглед, удостоверяващ липсата на заболяванията по чл. 2 от Наредба № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист – оригинал.

5. Карта за предварителен медицински преглед (когато са изтекли повече от три месеца от последното прекратяване на трудовото/служебното правоотношение на кандидата).

6. Концепция за стратегическо управление на институцията за период от три години до 10 стандартни печатни страници, едностранно разпечатани, формат A4, шрифт Times New Roman 12 pt, разстояние между редовете 1,15 lines. Концепцията се представя в запечатан непрозрачен плик освен в случаите, когато заявлението и концепцията се подават по електронен път.

7. Други документи, в това число: за придобита професионална квалификационна степен, допълнителна квалификация и др.

V. Място и срок за подаване на документите:

Документите се подават от 13.03.2025 г. до 17:30 ч. на 14.04.2025 г., включително и по електронната поща, в Регионалното управление на образованието – Враца, адрес: Враца, ул. „Софроний Врачански“ № 6, ет. 3, стая 304, и на електронна поща: rio_vraca@mon.bg (по-дписани с електронен подпис от кандидата).

Телефон за контакт: Ралица Николова – главен специалист „Човешки ресурси“ в РУО – Враца, GSM: 0894/38 50 20.

При подаването на документите се представят и оригиналите за сравняване.

Копията от представените документи следва да са ясни и четливи.

Копията от документите, удостоверяващи трудовия стаж, следва да съдържат всички попълнени страници от тях и да са оформени до датата на подаване на документите.

Подаването на писмено заявление и приложенията към него се извършва лично от всеки кандидат или чрез пълномощник в деловодството на РУО – Враца.

Заявлението и приложенията към него може да се подават и по електронен път на обявената електронна поща, като в този случай заявлението и концепцията следва да бъдат подписани от кандидата с електронен подпис. Концепцията следва да бъде във формат PDF, в криптиран вид чрез един от следните формати: „.7z“, „.zip“ или „.rar“.

При подаване на заявленията на кандидати-те или на пълномощниците им се предоставя или изпраща по електронна поща на кандидата длъжностна характеристика за конкурсната длъжност.

Контрол по изпълнение на заповедта ще упражнявам лично.

ЛОРЕТА КОЛЕВА
Началник на РУО – Враца

Към Заповед № РД-06-191/10.03.2025 г.

СПИСКЪ

на нормативните актове, които кандидатите за длъжността „директор“ на държавните и общинските училища следва да познават

- ЗАКОН за предучилищното и училищното образование
- ЗАКОН за професионалното образование и обучение
- КОДЕКС на труда
- КОДЕКС за социално осигуряване
- ЗАКОН за държавната собственост
- ЗАКОН за обществените поръчки
- ЗАКОН за достъп до обществена информация
- ЗАКОН за противодействие на корупцията
- ОБЩ РЕГЛАМЕНТ за защитата на личните данни (GDPR) – регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз в сила от 25 май 2018 г.
- ЗАКОН за защита на личните данни
- ЗАКОН за защита от дискриминация
- ЗАКОН за закрила на детето
- НАРЕДБА № 1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение)
- НАРЕДБА № 1 от 16.01.2017 г. за условията и реда за възстановяване на транспортните разходи или на разходите за наем на педагогическите специалисти в институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация
- НАРЕДБА № 2 от 13.11.2014 г. за условията и реда за валидиране на професионални знания, умения и компетентности
- НАРЕДБА № 3 от 6 април 2017 г. за условията и реда за приемане и обучение на лицата, търсещи или получили международна закрила
- НАРЕДБА № 4 от 30 ноември 2015 г. за учебния план
- НАРЕДБА № 4 от 20.04.2017 г. за нормиране и заплащане на труда
- НАРЕДБА № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист
- НАРЕДБА № 4 от 1993 г. за документите, които са необходими за сключване на трудов договор
- НАРЕДБА № 5 от 03.06.2016 г. за предучилищното образование
- НАРЕДБА № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка
- НАРЕДБА № 6 от 11 август 2016 г. за усвояването на българския книжовен език
- НАРЕДБА № 7 от 11 август 2016 г. за профилираната подготовка
- НАРЕДБА № 8 от 11.08.2016 г. за информацията и документите за системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 9 от 19 август 2016 г. за институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 10 от 01.09.2016 г. за организация на дейностите в училищното образование
- НАРЕДБА № 10 от 19.12.2017 г. за познавателните книжки, учебниците и учебните помагала
- НАРЕДБА № 10 от 19.06.2014 г. за здравните изисквания при изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания
- НАРЕДБА № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците
- НАРЕДБА № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование
- НАРЕДБА № 14 от 16.11.2016 г. за представителното облекло на лицата от институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти
- НАРЕДБА № 16 от 1.07.2022 г. за провеждане на конкурси за заемане на длъжността „директор“ в държавните и общинските институции в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 18 от 09.09.2021 г. за инспектирането на детските градини и училищата
- НАРЕДБА № 24 от 10.09.2020 г. за физическата среда и информационното и библиотечното осигуряване на детските градини, училищата и центрове за подкрепа за личностно развитие
- НАРЕДБА за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“
- НАРЕДБА за детските и ученическите туристически пътувания с обща цена, иницирани от институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА за приобщаващото образование
- НАРЕДБА за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование

АЗБУКИ

КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА ДЛЪЖНОСТТА „ДИРЕКТОР“

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на образованието
и науката
Регионално управление
на образованието – Силистра

ЗАПОВЕД
№ РД-4-63/28.02.2025 г.

На основание чл. 90, ал. 2 от Кодекса на труда, във връзка с чл. 217, ал. 5 от Закона за предучилищното и училищното образование и чл. 4 от Наредба № 16 от 1 юли 2022 г. за провеждане на конкурси за заемане на длъжността „директор“ в държавните и общинските институции в системата на предучилищното и училищното образование

ОБЯВЯВАМ

Конкурс за заемане на длъжността „директор“ на следните училища на територията на област Силистра:

№	ИМЕ НА УЧИЛИЩЕТО	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ОБЩИНА
1.	Спортно училище „Дръстър“	гр. Силистра	Силистра
2.	Природо-математическа гимназия „Св. Климент Охридски“	гр. Силистра	Силистра

I. Характер на работа

Директорът на училището ръководи образователния процес в институцията в съответствие с държавната политика в областта на образованието, планира, организира, координира, контролира и отговаря за цялостната административно-управленска и финансова дейност в институцията.

II. Изисквания към кандидатите за заемане на длъжността

1. Да са български граждани; граждани на други държави членки на Европейския съюз или на държава, страна по споразумението на Европейското икономическо пространство или на Конфедерация Швейцария; чужди граждани, ако са предложени по междудържавни спогодби; продължително пребиваващи в страната граждани на трети държави, получили право на достъп до пазара на труда в Република България при условията и по реда на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност; продължително пребиваващи в страната чужди граждани – при получено съгласие на началника на съответното регионално управление на образованието, или дългосрочно и постоянно пребиваващи в страната чужди граждани.

2. Да имат не по-малко от 5 години учителски стаж.

3. Да притежават диплома за висше образование с образователно-квалификационна степен „магистър“.

4. За заемане на длъжността „директор“ в спортно училище да имат не по-малко от 5 години учителски стаж или 5 години професионален опит в областта на физическото възпитание и спорта.

5. Да имат придобито образование и квалификация, които да позволяват изпълнението на чл. 33, ал. 4 от Наредба № 15 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

6. Да не са осъждани за умишлено престъпление от общ характер независимо от реабилитацията.

7. Да не са лишени от правото да упражняват професията.

8. Да не страдат от заболявания и отклонения, които застрашават живота и здравето на децата и учениците, определени с Наредба № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист.

Изискването на т. 6 не се прилага за лицата, осъдени по наказателни дела, посочени в чл. 1 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

III. Начин на провеждане на конкурса

Конкурсът се провежда в два етапа:

1. писмен изпит, който включва решаване на тест;

2. събеседване с кандидата, което включва и решаване на казуси, и защита на концепция за стратегическо управление на институцията.

IV. Необходими документи за участие в конкурса

1. Заявление за участие в конкурса (Приложение № 1 към чл. 8, ал. 1 от Наредбата).

2. Копие от диплома за придобита образователно-квалификационна степен на висше образование или удостоверение за признаване на придобито висше образование от чуждестранни висши училища и документ за придобита професионална квалификация „учител“. Ако дипломата на кандидата за придобито в Република България образование е вписана в Регистъра на завършилите студенти и докторанти, в заявлението се посочват номер, дата на издаване и висшето училище, издало дипломата, а ако документът за признаване на придобитото в чужбина висше образование е вписан в регистрите за академично признаване на Националния център за информация и документация, в заявлението се посочват номер и дата на издаване, като копие на диплома или удостоверение не се прилага.

3. Копие от документ, удостоверяващ изискуемия стаж – трудова, служебна или осигурителна книжка, или копие на друг документ, удостоверяващ такъв стаж.

4. Документ за проведен медицински преглед, удостоверяващ липсата на заболяванията по чл. 2 от Наредба № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист – оригинал.

5. Карта за предварителен медицински преглед (когато са изтекли повече от три месеца от последното прекратяване на трудовото/служебното правоотношение на кандидата).

6. Концепция за стратегическо управление на институцията за период от три години до 10 стандартни печатни страници, едностранно разпечатани, формат А4, шрифт Times New Roman 12 pt, разстояние между редовете 1,15 lines. Концепцията се представя в запечатан непрозрачен плик освен в случаите, когато заявлението и концепцията се подават по електронен път.

7. Други документи, в това число: за придобита професионално квалификационна степен, допълнителна квалификация и др.

V. Място и срок за подаване на документите

Документите се подават в Регионалното управление на образованието – Силистра, адрес: Силистра, ул. „Шар планина“ № 75, ет. 5, или по електронен път – на електронна поща: rio_silistra@mon.bg (подписани с електронен подпис от кандидата) в срок от 13. 03. 2025 г. до 17:30 ч. на 14. 04. 2025 г., включително и по електронната поща.

Лице за контакт: Павлина Костадинова – гл. специалист „Човешки ресурси“, телефон за контакт: 0894/419558.

При подаването на документите се представят и оригиналите за сравняване.

Копията от представените документи следва да са ясни и четливи.

Копията от документите, удостоверяващи трудовия стаж, следва да съдържат всички попълнени страници от тях и да са оформени до датата на подаване на документите.

Подаването на писмено заявление и приложенията към него се извършва лично от всеки кандидат или чрез пълномощник в деловодството на Регионалното управление на образованието – Силистра.

Заявлението и приложенията към него може да се подават и по електронен път на обявената електронна поща, като в този случай заявлението и концепцията следва да бъдат подписани от кандидата с електронен подпис. Концепцията следва да бъде във формат PDF, в криптиран вид чрез един от следните формати: „.7z“, „.zip“ или „.rar“.

При подаване на заявленията на кандидатите или на пълномощниците им се предоставя или изпраща по електронна поща на кандидата длъжностна характеристика за конкурсната длъжност.

Неразделна част от настоящата заповед е списък на нормативните актове, които кандидатите за длъжността „директор“ на държавните и общинските училища следва да познават.

Контрол по изпълнение на заповедта ще се осъществява от началника на РУО – Силистра.

ГАБРИЕЛА МИТКОВА
Началник на РУО – Силистра

Към Заповед № РД-4-63/28.02.2025 г.

СПИСКЪК

на нормативните актове, които кандидатите за длъжността „директор“ на държавните и общинските училища следва да познават

- ЗАКОН за предучилищното и училищното образование
- ЗАКОН за професионалното образование и обучение
- КОДЕКС на труда
- КОДЕКС за социално осигуряване
- ЗАКОН за държавната собственост
- ЗАКОН за обществените поръчки
- ЗАКОН за достъп до обществена информация
- ЗАКОН за противодействие на корупцията
- ОБЩ РЕГЛАМЕНТ за защитата на личните данни (GDPR) – регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз в сила от 25 май 2018 г.
- ЗАКОН за защита на личните данни
- ЗАКОН за защита от дискриминация
- ЗАКОН за закрила на детето
- НАРЕДБА № 1 от 8 септември 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение)
- НАРЕДБА № 1 от 16.01.2017 г. за условията и реда за възстановяване на транспортните разходи или на разходите за наем на педагогическите специалисти в институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация
- НАРЕДБА № 2 от 13.11.2014 г. за условията и реда за валидиране на професионални знания, умения и компетентности
- НАРЕДБА № 3 от 6 април 2017 г. за условията и реда за приемане и обучение на лицата, търсещи или получили международна закрила
- НАРЕДБА № 4 от 30 ноември 2015 г. за учебния план
- НАРЕДБА № 4 от 20.04.2017 г. за нормиране и заплащане на труда
- НАРЕДБА № 4 от 2016 г. за заболяванията и отклоненията, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист
- НАРЕДБА № 4 от 1993 г. за документите, които са необходими за сключване на трудов договор
- НАРЕДБА № 5 от 03.06.2016 г. за предучилищното образование
- НАРЕДБА № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка
- НАРЕДБА № 6 от 11 август 2016 г. за усвояването на българския книжовен език
- НАРЕДБА № 7 от 11 август 2016 г. за профилираната подготовка
- НАРЕДБА № 8 от 11.08.2016 г. за информацията и документите за системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 9 от 19 август 2016 г. за институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 10 от 01.09.2016 г. за организация на дейностите в училищното образование
- НАРЕДБА № 10 от 19.12.2017 г. за познавателните книжки, учебниците и учебните помагала
- НАРЕДБА № 10 от 19.06.2014 г. за здравните изисквания при изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания
- НАРЕДБА № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците
- НАРЕДБА № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование
- НАРЕДБА № 14 от 16.11.2016 г. за представителното облекло на лицата от институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти
- НАРЕДБА № 16 от 1.07.2022 г. за провеждане на конкурси за заемане на длъжността „директор“ в държавните и общинските институции в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА № 18 от 09.09.2021 г. за инспектирането на детските градини и училищата
- НАРЕДБА № 24 от 10.09.2020 г. за физическата среда и информационното и библиотечното осигуряване на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие
- НАРЕДБА за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“
- НАРЕДБА за детските и ученическите туристически пътувания с обща цена, инициирани от институциите в системата на предучилищното и училищното образование
- НАРЕДБА за приобщаващото образование
- НАРЕДБА за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

РЕДАКТОРИ:

д-р Зина Соколова

z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева

d.kочева@azbuki.bg

Стефа Маринова

s.marinova@azbuki.bg

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:

Иво Христов

i.hristov@azbuki.bg

Иван Шопов

i.shopov@azbuki.bg

Петър Владов

p.vladov@azbuki.bg

СТИЛИСТ-КОРЕКТОР:

Анелия Врачева

a.vracheva@azbuki.bg

ФОТОРЕПОРТЕР:

Олег Попов

o.popov@azbuki.bg

РЕКЛАМА И**РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:**

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:**Белене** – Ралица Господинова

088 7418349

Велико Търново – Здравка Маслянкова

088 6653255

Видин – Борислава Борисова

vidinstar@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева

087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова

088 7271712

Смолян – Ангел Добриков

088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова

089 5789515

Шумен – Светлана Крумова

srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните

текстове и илюстрации са

собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава**научните списания:**

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

Рециклирай, а не изхвърляй

Столични ученици събраха над 1700 кг непотребен текстил

Ученици от няколко столични училища събраха над 1700 кг непотребен текстил в рамките на инициативата „#БъдиРешението. Рециклирай, не изхвърляй“, предава БТА.

Кампанията е част от международния проект Green-Tex и цели да насърчи младите хора да удължават живота на дрехите, като ги насочва към по-отговорно потребление и разделно събиране на текстил. Организирана е от българския партньор в Проекта – TexCycle, с подкрепата на Столична община.

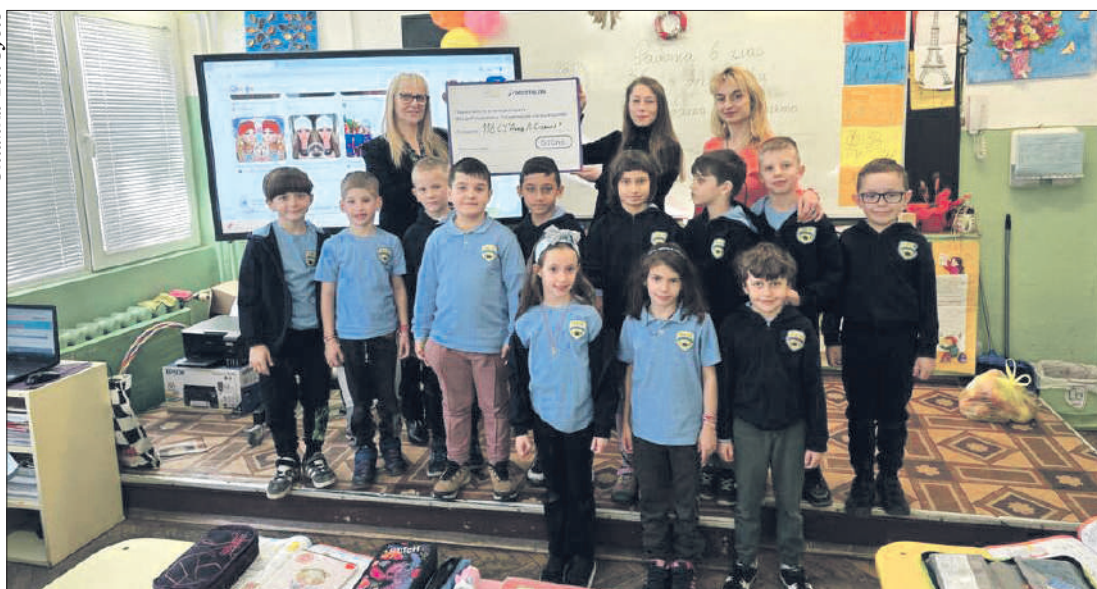
Кампанията в периода от 10 до 18 февруари включва и срещи с ученици от V до VII клас, предоставяне на образователни материали и достъп до филма „Ресурс или отпадък? Текстилт в нова светлина“.

Практическата част е състезание между училища от столичните райони „Младост“, „Студентски“ и „Лозенец“, чиято цел е не само събиране на текстил, но и насърчаване на осъзнато отношение към ресурсите и тяхното повторно използване.

Сред най-активните участници се открояват учениците от I^b клас на 118. СУ „Акад. Людмил Стоянов“ с класен ръководител Ирина Мутавска-Христова. Те успяват да съберат 100 кг текстил.

„Това е първата кампания за оползотворяване на текстил, която правим, и за нашите ученици

Снимка TexCycle

Малчуганите от столичното 118. СУ „Акад. Людмил Стоянов“ получават награда за най-много събрано количество текстил в инициативата „#БъдиРешението. Рециклирай, не изхвърляй“

тя беше едновременно интересна и ценна. Вярваме, че училището не е само място за усвояване на учебен материал, но и среда, която вдъхновява и изгражда активни и отговорни граждани“, коментира директорът на 118. СУ Елена Юркова, цитирана от екипа на инициативата.

Тя добавя, че училищният екип се стреми да организира различни инициативи, които разширяват знанията и възпитават децата в грижа към света около тях. А тази кампания им дава възможност не

само да научат повече за устойчивото използване на ресурсите, но и сами да допринесат за промяната чрез реални действия.

Кампанията е първата за тази година в рамките на Green-Tex – международен проект, който обединява организации от няколко европейски държави: Словения, Румъния, Унгария, Хърватия, Босна и Херцеговина, Черна гора, Сърбия и България. Фокусът е върху насърчаване на екологично производство и потребление на текстил и облекло в Дунавския ре-

гион. Инициативата е подкрепена от програма „Интеррег Дунавски регион“ 2021 – 2027 с финансиране от Европейския фонд за регионално развитие. Провежда се от 2024 до юни 2026 г.

През 2025 г. проектът Green-Tex предвижда разширяване на системата за разделно събиране на текстил в три от партньорските държави, разработване на мостра от нетъкан текстил, съдържаща рециклирани влакна, както и популяризиране на екодизайна и устойчивата мода. **АЗ-БУКИ**

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

В съвременната работна среда все повече работници и служители се сблъскват със ситуации, в които работодателите им предлагат, а понякога и настояват, да използват личните си автомобили за служебни цели. Например Иван, който работи като търговски представител. Един ден шефът му заявява, че трябва да използва личния си автомобил за посещения на клиенти, без да му се предоставя фирмен транспорт или компенсация. В тази ситуация Иван има право да откаже, тъй като няма задължение да предоставя личното си превозно средство за работа.

Личен автомобил за служебни цели? Кога да кажем „не“

Дали става въпрос за посещения на клиенти, транспорт на документи или пътуване между различни работни обекти, възниква въпросът – може ли работодателят да задължи работника да използва личния си автомобил? Отговорът е ясен – няма законово основание, което да налага такова задължение.

Съгласно Кодекса на труда работодателят има право да изисква от работника да изпълнява трудовите си задължения, но тези задължения трябва да бъдат ясно разписани в трудовия договор и съобразени със закона. Работникът е длъжен да изпълнява законните нареждания на работодателя, но това не означава, че може да бъде задължен да използва личното си имущество за нуждите на фирмата. В Кодекса на труда са изброени основните задължения на работниците и служителите, сред които са спазване на работното време, изпълнение на възложените задачи с необходимото качество, спазване на здравословните и безопасни условия на труд, лоялност към работодателя и опазване на фирменото имущество. Никъде в тези задължения не е предвидено, че работникът трябва да предоставя личното си превозно средство за служебни цели.

Работодателят не може да задължи работник или служител да използва личния си автомобил за служебни цели, освен ако това не е изрично договорено. Работниците и служителите имат пълното право да откажат

подобно искане, без това да повлияе негативно на трудовите им отношения. Ако възникне подобна ситуация, работникът или служителят може да се позове на Кодекса на труда, да прегледа трудовия си договор и да се увери, че никъде не е договорено подобно задължение. В случай че работникът или служителят реши да се съгласи, той може да поиска компенсация за разходите си, включително за гориво, амортизация, застраховка и др. Най-доброто решение за такива ситуации е работодателят да осигури служебен автомобил или друга форма на транспорт.

Наше лично право е да откажем да предоставим на разположение личния си автомобил за служебни цели, защото няма нормативно установено подобно задължение за работника или служител. Същото важи и за други лични придобивки като телефон, компютър, канцеларски материали и други ресурси, които са наша собственост. Работодателят носи отговорност да осигури необходимите условия и ресурси за изпълнението на работните задължения, а служителят има правото да защити личните си активи от неправомерна експлоатация. Познаването на тези права е от ключово значение за изграждането на здравословна и справедлива работна среда.

Справка: чл. 66 от Кодекса на труда; чл. 126 от Кодекса на труда; чл. 127 от Кодекса на труда.

РОМАН ОТ БОГОМИЛ РАЙНОВ	ВИД СКУЛПТОРНО ИЗОБРАЖЕНИЕ	ТЪНКА ПРОЗРАЧНА МАТЕРИЯ	ГРАД В БЪЛГАРИЯ	ПЕСЕН НА ЛИЛИ ИВАНОВА	КОРАБНО КОРМИЛО	ХУДОЖЕСТВЕНО ПРОИЗВЕДЕНИЕ В ПРОЗА	ИГЛОЛИСТЕН ДЪРВЕН МАТЕРИАЛ	ГРУНД ЗА ДЪРВО	ОТЛОМКИ ОТ ВУЛКАНИЧНИ СКАЛИ
РОМАН ОТ УМБЕРТО ЕКО	ГЕРОЙ НА ЖУЛ ВЕРН	ПЕТНО		УДОВОЛСТВИЕ ОТ НЕЩО	ЗАХАР УПОТРЕБЯВАНА В СЛАДКАРСКОТО	ПОЙНА ПТИЦА	БРИТАНСКА ПОП И СОУЛ ПЕВИЦА	ИНДИЙСКИ И ИНДУИСТКИ ПРАЗНИК	
МОДЕЛ "ФИАТ"			БЪЛГ. КОМПОЗИТОР - "СИРОМАХКИНЯ"	ОБЩЕСТВЕН ЧИН			ЗАЛОГ ПРИ ХАЗАРТНА ИГРА		
ПРОИЗХОД			СТИХОТВОРЕНИЕ ЗА ВЪЗХВАЛА	ЕДНОКЛЕТЧНО ЖИВОТНО	ТЕРМИН ПРИ ИГРА НА БРИДЖ	ПЪТУВАНЕ С ЦЕЛ ЛОВ	ИТАЛИАНСКИ КОМПОЗИТОР (1602-1676)	ТВ СЕРИАЛ ОТ САЩ С ПАМЕЛА АНДЕРСЪН	ГЕРОЙ ОТ "САДКО"
ЛИСТЕН КЪЛБОВИДЕН ЗЕЛЕНЧУК		ФРЕНСКА ЕСТРАДНА ПЕВИЦА (1933-1987)	КОРПУС			ЧЛЕН НА МЕЖДУНАР. МЛАДЕЖКА ОРГАНИЗАЦИЯ			
КВАДРАТНА ПОКРИВКА		СИМФОНИЧ. ПОЕМА ОТ М. БАЛАКИРЕВ	НЕОЧАКВАНА ИЗЯВА НА ЧУВСТВА	СБОРНИК ПРИКАЗКИ ОТ ЛАМАР	НАДЗЕМНА ЧАСТ НА РАСТЕНИЕ		СЪЕДИНЕНИЯ С АМИНОГРУПА	ЛЕТИЩЕ КРАЙ ТОКИО	
ТЕРОРИСТИЧ. НА ОРГАНИЗАЦИЯ		ЗЛОСТ		ЯПОНСКИ КОПИРЕН ПОЯС	ЧАСТ ОТ ВЕЛОСИПЕД		СПРАВЕДЛИВОСТ, ИСТИНА		АЛКАЛОИД, ИЗВЛИЧАТ ОТ ГОРЧИВИЯ БАДЕМ
ЧАСТ ОТ НЕЩО		НЕМСКИ ЕЛЕКТРОУРЕДИ			ПРОБИВЕН ДЪРВОДЕЛСКИ УРЕД	ИМУЩЕСТВО		ГОЛЯМ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ	
ВИД МАЛКО ХЛЕБЧЕ	ДРЕВНО ИМЕ НА ПЛИСКА			ЩАТ В САЩ	МАРКА ИСПАНСКИ АВТОМОБИЛИ		ГОЛЯМ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ	СОРТ КАФЕ	
	ИЗТЪКНАТ МУЗИКАЛЕН ТВОРЕЦ		БЯЛ, ТВЪРД И КОВЪК МЕТАЛ	УЕДИНЕНИЕ			ГЕРОЙ НА ЛЕВ ТОЛСТОЙ ОТ "СИЛАТА НА МРАКА"		
				СТРОИТЕЛНА СМЕС		СТАРА РУСКА МЯРКА ЗА ДЪЛЖИНА			
РУСКИ ХУДОЖНИК (1817-1875)	ВЗРИВНО ВЕЩЕСТВО	ДОЛНАТА ЧАСТ НА КОРАБ	СЪСТАВКА НА КРЪВТА	ДЕЙСТВИЕ ПОСТЪПКА		ПЪКЪЛ	ГЕРОЙ НА А. АДАМ ОТ "АКО БЯХ ЦАР"		
ГРАД В НИДЕРЛАНДИЯ		СКАЛНА ЯРЕБИЦА	ПЪЛНА С ТЕЧНОСТ КУХИНА В ОРГАНИЗМА	МЕБЕЛ ЗА СЯДАНЕ	БРАЧНО ПРАЗНЕНСТВО ЖЕНИТБА	НЕПОДВИЖНАТА ЧАСТ НА ЕЛ. МОТОР	ДУХОВ МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ		ГОЛЯМ МОРСКИ БАСЕЙН
СЪДЕБНА ПРЕТЕНЦИЯ					ТЪРЖЕСТВЕНО ОБЕЩАНИЕ				
МИСЛОВНИТЕ СПОСОБНОСТИ НА ЧОВЕКА				СЪД ЗА РАЗТОПЕН МЕТАЛ			ОРИЗ С ЕДРИ ЗЪРНА		
				РОМАН ОТ КАРЛ МАЙ	УНГАРСКИ КОМПОЗИТОР (1881-1945)			ШАБЛОНЕН ИЗРАЗ	ГИМНАСТИЧЕСКО ОБЛЕКЛО
РЕКА ВЪВ ФРАНЦИЯ	ГЪСТ СОК ОТ ДЪРВО	ГРАД В УКРАИНА	ДРЕВЕН ГРАД В МЕСОПОТАМИЯ		РЕКА В ЯПОНИЯ		МАШАБНО УМАЛЕН МОДЕЛ		
		СТАРА МАРКА ИТАЛИАНСКИ ПИШЕЩИ МАШИНИ	МЕКСИКАНСКИ ОСТРОВ	СЕВЕРНОАТЛАНТИЧ. ПАКТ		УНГАРСКИ ПИСТОЛЕТИ	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1926-1981)	ХОЛАНДСКИ ХУДОЖНИК (1582-1642)	
ГЕРОЙ НА ВЕБЕР ОТ "ВЪЛШЕВНИЯТ СТРЕЛЕЦ"	СИНЪТ НА ДЕДАЛ (МИТ.)	МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ		ЗАЩИТНИК ВЪВ ФУТБОЛА	ДОХОД ОТ ВЪЯКАВКА ДЕЙНОСТ	ИТАЛИАНСКИ РЕЖИСЬОР - "РИМ ОТКРИТ ГРАД"	ГРАБЛИВА ПТИЦА	КЕЛТСКИ БОГ НА СЛЪНЦЕТО	
						ОБРАБОТКА НА СНИМКА			ЕКСКУРЗИАНТ
НОМАДСКИ ТЮРКОЕЗИЧНИ ПЛЕМЕЦА, КИПЧАЦИ	НАРОДЕН ПРЕДСТАВИТЕЛ	НЕМСКИ КОМПОЗИТОР - ПЕТАЩИЯТ ХОЛАНДЕЦ	ИНДИЙСКИ ДЪРЖАВНИК (1889-1964)		ЧЕРНО АБАНОСОВО ДЪРВО	НАЛИЧИЕ НА ГЕННИ КОНФИГУРАЦИИ	КВАРТАЛ НА МАЛЦИНСТВА	ДЪРЖАВА В АЗИЯ	
БИБЛЕЙСКИ ПАТРИАРХ				РЕКА В БЪЛГАРИЯ	ПРОВЕРКА НА ФИНАНСОВАТА ОТЧЕТНОСТ		МОДЕЛ "ОПЕЛ"	СТОЛИЦАТА НА ЕКВАДОР	ЕФЕКТЕН НОМЕР
СИЛНО ЗАМЪРСЕН ГРАДСКИ ВЪЗДУХ	АМЕРИК. БОЙНИ ВЕРТОЛЕТИ	ЧАСТ ОТ БОГОСЛУЖЕБНО ОБЛЕКЛО	ЛЕТАТЕЛНА МАШИНА			МОДЕЛ "ОПЕЛ"	РУМЪНСКИ ДУХОВ МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ		ДРЕВНО ТРАКИЙСКО ПЛЕМЕ
			БРИТАНСКА ПЕВИЦА ОТ АЛБАНСКИ ПРОИЗХОД	ИЗКУСТВЕНА КОЖА ЗА ПОДВЪРЗКИ			АРОМАТ БЛАГОУХАНИЕ		
РЕКА В ИТАЛИЯ	ОРГАНИЗЪМ ЖИВЕЕЩ БЕЗ СВОБОДЕН КИСЛОРОД			РОМАН ОТ К. ТЕТМАЙЕР		СКЪПОЦЕНЕН КАМЪК			
							РОГОВИ ОБРАЗОВАНИЯ НА ПРЕСТИ		
БЪЛГАРСКА ПОПЕВИЦА		ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ							

РЕЧНИК: АГИН, АРЕНАС, ЕДЕ, ЛАПИЛИ, ОЛИВЕТИ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: "Сватбата на Фигаро". "АН". Атаров (Николай). Оуен (Робърт). Венера. Ипо. Обол. Сбор. Гекон. Амарант. Монумент. Дрон. Бери (Чък). Весела. АКЕЛ. Цинк. Тема. Ама. Статор. Ната (Джулио). Нотабил. Оперета. Иго. Щора. Бри. Ета. "Атала". Риган. Аникино. Име. Сари. Каре. "Наваро". Ити. Рин. Хорда. Ем. Тирана. Отбор. Станев (Емилиян). "На бала". Боде (Йохан). Ралин (Радой). Рей. Апо. "Беко". Ципа. Дик. Оби. Палитра. Кара (Карло). Илири. Масаи. Параход. Сава. Рол (Мишел). Легато. Нокдаун. Пицикато. Дом. Нели. Адамс (Ричард). Кет. Бивол. Лина. Мал (Луи). Роле. Елегия. Холера. Етрополе. ОН. Никелин. Анто. Ацетат. Лавина. Отвесно: Евапоратор. Ахтопол. „Омерта“. Ато (Жорж). Окапи. Роб. Обиск. Торн. Ита (Хосе). "Анете". Аероб. Ираде. "Лот". Бром. Лорен (София). Дроб. Ива. Бепо. Баобаб. Ретина. Деп (Джони). "Ауди". Творец. Така. "Секам". Новела. "Фа". Ларина. Ивет. Олар (Алфонс). Молец. Но. Нина. Ана Мар. Исоп. Ле. "Фауст". Ктитор. Нафталин. Гот (Карел). Феб. Ага. Отел. Ри. Целина. Миномет. Оли. Ивица. Лилия. Росен. Амир. Ни. Пекин. Лав (Къртни). Немош. Етан. Прага. Ахил. Регулатор. Инара. Рата. Ока. Фонема. Арис. Абе (Шиндзо). Катод. Лев. Еке. "Абагар". Айдахо. Амели. Пароними. "Ариел". Иро. Амарин. "Нант". Аланин. Аркада. Слана.

АБОНАМЕНТ 2025

Днес в броя

Препоръки за кметски събори
населени във град и община
от неговите ученици

АЗ-БУКИ

НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Априлската гимназия чества 190-годишнина

Наркотиците отнемат бъдещето

Започва срещи с ученици в рамките на кампанията на МОН за пребиция на зависимост

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв.	40 лв.
История	45 лв.	40 лв.
Математика и информатика	45 лв.	40 лв.
Педагогика	99 лв.	89 лв.
Професионално образование	60 лв.	54 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв.	57 лв.
Философия	36 лв.	32 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв.	57 лв.
Чуждоезиково обучение	45 лв.	40 лв.
Вестник „Аз-буки“	99 лв.	89 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Мъжете и жените са с еднакъв мозък, но...

Jack Hudson

Ако гледате два прозрачни съда – във всеки по един мозък във формалдехид, няма да отличите кой е на мъж и кой на жена. Човечеството търси разлики в мозъка, основани на пола, още от времето на древните гърци и това до голяма степен е безполезно упражнение. „Отчасти се дължи на факта, че човешкият мозък няма две различни форми – казва д-р Армин Разнахан, ръководител на секцията по невроэкономика на развитието на Националния институт за психично здраве. – Не съм чул за каквото и да е измерване, което можете да направите за човешкия мозък, където да има разлики между мозъка на мъжете и жените“, допълва той пред Live Science.

Но въпросът как се различават мъжките и женските мозъци, все още може да има значение, тъй като мозъчните заболявания и психичните разстройства се проявяват по различен начин между половете. Експерти твърдят, че разбирането каква част от тази разлика се корени в биологичната даденост и каква – в околната среда, може да доведе до по-добри лечения.

„Има различни мозъчни разстройства – психични и неврологични заболявания, които се срещат с различно разпространение и се изразяват по различни начини при двата пола – казва д-р Ивон Луи, клиницист учен и заместник-председател по изследванията в Катедра по радиология на NYU Langone. – Опитът да разберам базовите разлики, може да ни помогне да разберем по-добре как се проявяват болестите.“

Сега, отчасти благодарение на изкуствения интелект (AI), учените започват надеждно да разграничават мъжките и женските мозъци, използвайки фините разлики в техните клетъчни структури и в невронните вериги. Те играят роля в широк спектър от когнитивни задачи – от визуално възприятие до движение и емоционална регулация. Други проучвания сочат разлики в структурата на човешкия мозък, основаващи се на пола, които могат да присъстват от раждането, а други, основаващи се на лабораторни изследвания при животни, сочат базирани на пола разлики в

начина, по който мозъчните клетки се задействат на молекулярно ниво.

Това, което все още не е съвсем ясно, е до каква степен тези разлики имат значение. Променят ли те начина, по който функционират мозъците на хората, или колко са податливи на болести? Трябва ли да диктуват какво лечение предлагат лекарите на всеки пациент?

Дори когато учените откриват фините мозъчни разлики между жените и мъжете, тяхното изследване неизбежно се сблъсква с трудни въпроси за това как полът и културата си взаимодействат, за да изваят човешкото познание. Точно сега е невъзможно да се отговори на тези големи въпроси. Но сегашните и бъдещи изследвания, фокусирани върху лабораторни животни, човешки хромозоми и развитие на мозъка, както и субекти, проследени от младостта до зрелостта, могат да спомогнат да се разкрие как тези основани на пола разлики конкретно влияят върху познавателните способности и в крайна сметка – върху развитието на мозъчните заболявания.

„Свещеният граал“ на слънчевата енергия

Учените създадоха евина и гъвкава слънчева клетка, която издържа почти 10 пъти по-дълго от други от този тип – напредък, който един ден може да помогне за революция в производството на слънчева енергия. Често наричани „свещеният граал“ на слънчевата енергия, перовските клетки предлагат лека алтернатива на традиционната слънчева технология, базирана на силиций (перовският е минерал, чиято структура позволява разработването на различни изкуствено създадени материали). Гъвкавата им структура позволява да се прилагат върху автомобили и телефони под формата на отпечатан слой, така че да могат да се зареждат в движение. Звучи твърде добре, за да е истина? Има нещо вярно в това. Перовските имат и някои големи недостатъци. Трябва да се отбележи, че те се разграждат бързо поради химически реакции с влагата във въздуха, което ги кара да изпускат йод.

Но сега екип от изследователи намери решение на този проблем. Чрез вграждане на наночастици в перовските е произведена клетка, която издържа 1530 часа – почти десетократно увеличение в сравнение с предишните проекти на перовски слънчеви клетки. Изследователите публикуваха своите открития на 20 февруари в списание EES Solar.

„Като се справяме с тези често срещани предизвикателства, които виждаме с перовските слънчеви технологии, нашето изследване отваря широко вратите за по-евтина, по-ефективна и по-широко достъпна слънчева енергия – каза в изявление съавторът на изследването Ималка Джаявардена, инженерен изследовател в Института за напреднали технологии на Университета на Сърби в Обединеното кралство. – Това, което постигнахме тук, е критична стъпка към разработването на високопроизводителни слънчеви клетки, които могат да издържат на условия в реалния свят. Това ни доближава до комерсиалната им употреба в глобален мащаб.“

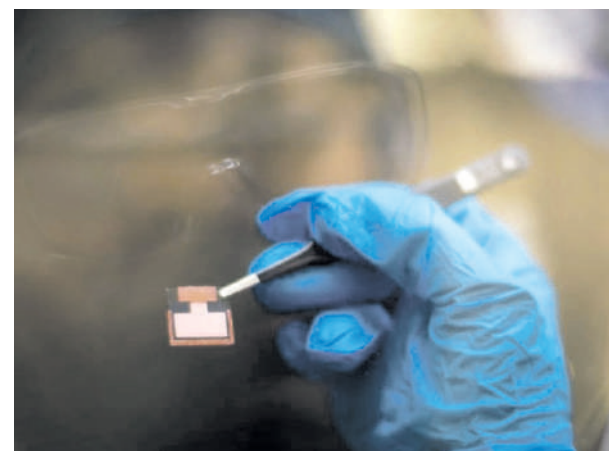

Image credit: University of Surrey

Като най-бързо развиващата се и най-евтината форма на възобновяема енергия, слънчевата енергия е ключова за намаляване емисиите на парникови газове. Но растежът на технологията е възпрепятстван от нейната зависимост от силиций – ограничен и невъзобновяем ресурс, който в най-чистата си форма е скъп за производство. За да заобиколят това затруднение, учените се стремят да разработят алтернативи на перовските – синтетични версии на естествено срещани кристали от калциев титанов оксид, които могат да бъдат произведени на ниска цена. Но за разлика от чистите силициевы клетки, които могат да издържат десетилетия, слънчевите клетки, направени от перовски, издържат само около 100 часа, което драстично ограничава тяхната полезност.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

ИСТОРИЯ

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

Философия

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

**Чуждозиково
ОБУЧЕНИЕ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. – каталог 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

10

13 – 19 март 2025 г.

Предизвикателството STEM

Откъс от „Интегриране на образователен подход STEM в средното училище – предизвикателства, възможности и перспективи“

Доц. д-р Нели Димитрова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Въведение

Дисциплините STEM (в превод от английски език – природни науки, технологии, инженерство и математика) са от решаващо значение за изграждане на конкурентна и устойчива кариера на поколенията на бъдещето. Какво е необходимо за преодоляване на предизвикателството STEM? На първо място, да имаме ясна представа за профила на поколението на 21. век. Младите хора са изключително добре информирани, прагматични, адаптивни и с претенции относно мястото си в живота и стойността си. Днешното младо поколение е енергично, динамично и с неограничен достъп до информация. В училище при използване на традиционни технологии на обучение младият човек трябва да стои на едно място и пасивно да попива информация, до която той има реално достъп по всяко време. STEM ориентираното обучение е именно такова обучение, отговарящо на потребностите на съвременния ученик. Свързва се с конструктивистката теория, при която има 5 етапа (5 E), които определят тенденциите в съвременното учене чрез активна дейност.

1. E – Engage – ангажират
2. E – Explore – изследват
3. E – Explain – обясняват
4. E – Elaborate – разработват
5. E – Evaluate – оценяват (Petrova, Boikova 2021, p. 18)

Включването на тези пет активности означава, че учениците се учат да правят проучвания, да анализират, синтезират, общават и сглобяват информация, за да я обясняват; да създават модели; да оценяват положителните и отрицателните страни на проучения проблем и да оценяват важността му, както и знанията, които са придобили. Не на последно място е ангажираността, която е свързана с интереса и мотивацията за осъществяване на учебната дейност. Друг автор и учен посочва, че основата, на която стъпва STEM обучението, е изследователският подход. Този подход е важен (Raykova 2019, pp. 44 – 46) за:

- формиране на устойчива мотивация за учене;
- използване на гъвкава среда, различна от училищната – библиотеки, интернет, лаборатории...;
- дисциплиниране на младите хора – формиране на умения за спазване на срокове;

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

Списание се реферира и индексира в Web of Science

Главен редактор

Проф. д-р Румяна
Пейчева-Форсайт

E-mail: r.peytcheva@fp.uni-sofia.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 9/2024:

HISTORY OF BULGARIAN EDUCATION /

Българският проект за забавачница (1874) (В опит за актуален коментар на познавателните възможности) /
Блага Джорова, Галя Стефанова

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Изкуственият интелект в образованието на бъдещето /
Наталия Витанова

Analysis and Improvement of Video Learning Resources in Small-scale Learning Scenarios / *César Córcoles, Laia Blasco-Soplón, Germán Cobo Rodríguez, Ana-Elena Guerrero-Roldán*

Интегриране на образователен подход STEM в средното училище – предизвикателства, възможности и перспективи / *Нели Димитрова*

Проблеми и решения при изграждане на алгоритмично мислене у децата от предучилищна възраст / *Десислава Баева, Петър Иванов*

INSPIRing Change in English Language Teacher Education: Integrating 21st Century Skills and Critical Pedagogy / *Juan Manuel Castro-Carracedo*

Using Digital Educational Technologies to Promote Intercultural Interaction of the Future Economists in the Educational Environment / *Oksana Tynkaliuk, Vira Chornii, Oksana Kutsa, Mariana Karanevych*

Дидактически аспекти за развитие на творческите умения на учениците в четвърти клас [Didactic Aspects for the Development of the Creative Skills of Students in the Fourth Grade] / *Ива Стаменова / Iva Stamenova*

The Issue of Extraordinary Talent in the Residential Childcare Institution: Giftedness or Dual Exceptionality? / *Alois Daněk*

Доброволчеството като възможност за осигуряване на равен достъп до образование за всички (Резултати от проучване мнението на учители и студенти) [Volunteering as an Opportunity to Ensure Equal Access to Education for All (Results of a Survey of Teachers' and Students' Opinion)] / *Стефан Милетиев / Stefan Miletiev*

– овладяване на социални, практически, дигитални умения и умения за използване на методи на научно познание;

– критично мислене – овладяване на умения от учениците да задават смислени въпроси;

– усвояване на знания чрез ученическа активност (дейностен подход);

– и като краен резултат формиране на умения за провеждане на научни изследвания.

Не на последно място, много образователни европейски системи се обръщат към STEM подхода, защото се откриват дефицити в настоящите и защото този образователен подход дава възможност за овладяване на значими метапредметни умения, наречени още 4К умения, като умения за сътрудничество (колаборация), комуникация, креативност и критично мислене.

Произход на концепцията за STEM образование

Както много съвременни образователни технологии, като образователното портфолио, проектно базираното обучение и произхода на концепцията за STEM обучение, не идват от образователните среди, а по-скоро имат политически, икономически и социални предпоставки. Аббревиатурата STEM се появява през 90-те година на миналия век, но някои отнасят раждането на самата идея към времето на индустриалната революция в САЩ – втората половина на 19. век, и съответните промени в образователната система за обучение на агрономи и инженери. Друго важно събитие, което бележи развитието на концептуалните основания, е Втората световна война (1939 – 1945) и многото изобретения по време на войната, които предопределят хода ѝ. Това е причината науката, технологиите, инженерството и математиката да се развиват приоритетно в следвоенния период. Третото събитие с голямо отражение е изстрелването на „Спутник“ през 1957 г., което поставя начало на космическата надпревара и създаването една година по-късно на NASA – агенцията, която през последните 60 години спонсорира най-много образователни програми в областта на STEM. В днешно време в образователните системи на редица държави се осъществява световно движение за създаване на училища, фокусирани върху STEM, като различните държави избират свой фокус за прилагане на STEM образователен подход. Например Австралия, Китай, Англия, Корея, Тайван и САЩ разработват учебни програми K-12 STEM, които включват мултидисциплинарен аспект с педагогически принципи, базирани на проекти. Други държави, като Франция, Япония и Южна Африка, са се фокусирали върху неформални, извънучилищни STEM обучителни събития.

Същност

Различават се различни виждания за същността на понятието STEM в образователен контекст, но в настоящата статия се придържахме към следната дефиниция: дидактически подход, който премахва традиционните бариери между четирите дисциплини и ги интегрира в реални, сериозни и релевантни учебни дейности, с възможност да се осъществява на различни равнища. Постепенно в училище

навлиза и една нова аббревиатура – STEAM – артс (изкуства), но някои автори коментират (Kotseva, Gaydarova 2019), че А може да се възприема като All, т.е. включването на всички останали дисциплини извън STEM, което, от една страна, дава голяма свобода за учителите, но и изисква много по-сериозна подготовка при планиране на теми и дейности в учебния процес с такава насоченост.

Принципи

Подходът STEM се основава на четири принципа.

1. Проектната форма на организацията на образователния процес, по време на която учениците се обединяват в групи за съвместно решаване на образователни проблеми.
2. Практическият характер на образователните задачи, резултатът от решението на които може да се използва за различни цели.
3. Интердисциплинарен характер на обучението: образователните задачи са проектирани по такъв начин, че за тяхното решаване е необходимо да се използват знанията по няколко дисциплини.
4. Покриване на дисциплини, които са ключови за обучението на инженер или специалист по приложни научни изследвания: предмети от природния научен цикъл (физика, химия, биология), съвременни технологии и инженерни дисциплини.

Какви трябва да бъдат компетентностите на STEM учителя?

Както във всяка професия, но особено в тези, които са социално значими като учителската, за висок професионализъм може да се говори за педагог, който притежава адекватни нагласи към професията и своето място в нея, овладял е (вкл. по самостоятелен път) професионално значими знания, умения и опит, което го е направило майстор в професията, а резултатите от нея са примери за върхови постижения, които той е готов да сподели с останалите и поради това е получил тяхното признание. В случая водещите детерминанти са устойчивостта на нагласите и мотивацията към дейността, както и практическата компетентност за успешно справяне с всички видове педагогически взаимодействия по време на STEM обучителни събития, измеримо с най-високите равнища на професионализма (Nikolaeva 2015). Такива компетентности са следните.

1. При предварителната подготовка на STEM обучителни събития:
  - а) за анализиране и избор на интегрални теми, в които STEM учителите да могат да виждат удивителното в „обикновеното“ – за тази цел освен проучване са необходими и партньорство и обсъждане с останалите учители, включени в STEM обучителните събития;
  - б) за планиране и организиране на STEM дейности в различни учебни среди;
  - в) за избор/създаване на ресурси за STEM обучението;
  - г) за оценяване на STEM учебни дейности;
  - д) дигитални умения.
2. При провеждане на STEM обучителни събития:
  - а) за представяне пред учениците на интегрални проблеми в достъпна за тях форма;
  - б) за управление на класа и учебната среда;
  - в) за въвеждане на учениците в проблема, така че неговото решение да става значимо за тях;
  - г) умения за координиране на дейността, партньорство, оказване на помощ само когато е необходимо;
  - д) търпеливост при грешките на учениците при търсене на решение, поощряване на критическото отношение към STEM дейностите;
  - е) умения за организиране на STEM дейност – при наблюдения, експерименти, а също така да се изискват междинни отчети или провеждане на дискусии, както и умения да се стига до края на изследването на STEM проблема;
  - ж) умения за стимулиране на идеи за подобряване на изследователската STEM дейност;
  - з) гъвкавост при съхраняване на високата мотивация и след решаване на проблема.

Важно е да се подчертае, че се променя структурата на обучителното събитие, тъй като се вплитат елементи от структурата на научното изследване, участниците могат да бъдат различни (двама учители, включени родители или специалисти, образователна среда). Има конкретен резултат или събитие – интелектуални конкурси, научно-практическа конференция, образователна драма, фестивали и др. Ако STEM обучението се провежда в общообразователна подготовка – задължителни учебни часове (ЗУЧ), или в друг тип подготовка – избираеми или факултативни учебни часове (ИУЧ или ФУЧ), то е възможно да се използва традиционна класно-урочна форма на обучение, като уроците са насочени към предоставяне на съдържание от страна на учителя и придобиване на предметни знания от учениците, с възможност за така наречените интегрирани уроци, провеждани от двама или повече учители едновременно и разглеждане на учебната тема

от две или повече научни и практико-приложни гледни точки (съвместно преподаване). Други възможности са: обучение чрез експерименти; проектно базирано обучение; учене чрез изследване; съвместно обучение (учениците участват в общи интелектуални усилия заедно със свои връстници или със свои учители и връстници от други паралелки от същото училище, от други училища, държави); обучение на връстници; обръната класна стая и други. Когато учителите познават обучителните възможности на учениците си, би могло да се приложи и персонализирано обучение, както и диференцирано обучение, което изисква дейностите в клас да са разработени така, че да използват различни стилове на учене, способности и нива на подготвеност.

Предизвикателства и проблеми при реализиране на STEM образователен подход

– Ефективно ли ще се включи държавата при изработване на стратегии за STEM образователни съобразно българските социални, културни и образователни особености?

– Каква ще е степента на постигане на научна, математическа и технологична грамотност, като се говори по-общо за STEM грамотност?

– Дали всяко от направлението да задава изрично собствени стандарти във всеки конкретен случай на интегрирано съдържание? Така се спазва равнопоставеността, докато стремежът е да се постигне една обща цел.

– Дали при осигурена учебна среда, която е планирана предварително по Националната програма „Изграждане на училищна STEM среда“ от 2020 година за всички средни училища, ще е необходим различен период за адаптиране и за ефективно използване на създадената училищна STEM среда?

– Колко често да се планира, организира и провежда STEM обучение в средното училище и как ще бъде нормативно обосновано?

– Каква е необходимата професионална подготовка на учителите – как да преподават по начини, по които самите те не са били обучавани? Дали имат достатъчно познания в съдържанието на съответните STEM дисциплини, което може да доведе до излизане от „зоната на комфорт“? И каква психологическа и дидактическа подкрепа са необходими за излизане от стереотипите на досегашните модели на преподаване?

– Как да се оценяват продуктите от учебната STEM дейност?

Перспективи и възможности

Пътят, който следват учителите при промяна на своята авторска методика за въвеждане на STEM подход, много пъти е свързан с търсене, криволичене, напипване на решения, обвързани с поставените цели, условия, виждания на учителите. Ако се погледне концептуално, то различните начини за интеграция на STEM подход могат да се представят като стълба, като се започне от дисциплинино базирано преподаване в началото на стълбата и се стигне до пълна интеграция (трансдисциплинарно преподаване) на върха на стълбата. Стълбата е от 11 стъпала, като при първите 4 се акцентира повече на предметността, при следващите 6 центърът е интеграцията между няколко дисциплини, а на последното стъпало е интеграция, при която учащите са придобили умения сами да я реализират (Raycheva 2019). В наблюдавани практики на наши учители най-често се стига до стъпалото, при което двама учители съвместно провеждат обучение по тема, която се припокрива по отношение на съдържание от два учебни предмета. Налични са и такива практики, но все още малко на брой, които достигат до последно ниво на интеграция. Добра педагогическа възможност е въвеждането на STEM обучение, като избраната обща тема се изучава по отделните учебни предмети от гледните точки на съответните науки и след това в обобщението, при съответната подготовка, се осъществява като интегриран урок (съвместно преподаване) или се използват други форми на организация, като работилници с отделени работни станции, ателиета, тематични центрове и др.

Изследване на виждания на учители за въвеждане на STEM образователен подход

Анкетната карта съдържа 5 въпроса със структуриран отговор, като само при два от въпросите е възможен повече от един отговор. Целта на анкетното проучване е да се установи доколко изследваните учители – участници в курсове за продължаваща квалификация, познават теоретичните основи на STEM образователния подход, дали го прилагат вече в професионалната си дейност, какви трудности срещат или очакват да срещнат при въвеждането му и какви са вижданията им за форми на организация и образователна среда при провеждане на STEM обучение. Проучването е осъществено през месец декември 2023 г. Участвалите в анкетното проучване 36 учители са с трудов стаж между 5 и 34 години, като 78% от тях (28 учители) работят в големи градове в България.

34 учители (94%) приемат, че познават теоретичните основи на STEM образователния подход, а двама (6%) не могат да преценят. 24 учители (67%) използват STEM образователен подход, а 12 (33%) все още не. Отговорите за избор на подходяща форма на организация на STEM обучение се подреждат по предпочитания по следния начин:

- проектно базирано обучение – 22 (61%);
- интегрирани уроци, провеждани от двама или повече учители едновременно, и разглеждане на учебната тема от две или повече научни и практико-приложни гледни точки (съвместно преподаване) – 18 (50%);
- обучение чрез експерименти – 13 (36%);
- учене чрез изследване – 12 (33%);
- обрната класна стая – 7 (19%);
- съвместно обучение (учениците участват в общи интелектуални усилия заедно с техните връстници или с техните учители и връстници от други паралелки от същото училище, от други училища, държави) – 6 (16%).

Сумата от процентите е повече от 100, тъй като са посочвани повече от една подходяща форма за STEM обучение.

На въпроса за най-подходящото разположение на работните места (чинове, маси) при STEM учебна дейност анкетиранияте учители са посочили като най-добър вариант модулно подреждане с отделни групи маси (острови), разпределени в работното пространство – 69% от отговорите. Останалите предпочитания се разпределят, както следва: амфитеатрално подреждане – 11%; тип „кръгла маса“ – 8%; „тристенната“ форма („кутия“, U или полукръг), като учителят седи в единия край на полукръга – 8%; в колони, тип „клас-автобус“, а бюрото (катедрата) на учителя е поставено срещу колоните чинове – 3%.

Посочените трудности за прилагане на STEM образователен подход надхвърлят сумата от 100%, тъй като почти всички учители са дали повече от един отговор. Данните са обобщени в следните категории трудности:

- липса на ясно регламентирани часове за STEM учебна дейност – 25 (69%);
- оценяване на STEM учебна дейност – 12 (33%);
- осигуряване на необходимите средства за STEM учебна дейност – 11 (30,5%);
- организация на образователната среда – 10 (28%);
- нежелание за включване на други колеги при подготовка и осъществяване на STEM обучение – 9 (25%);
- планиране и организиране на дейностите в STEM обучението – 7 (19%);
- избор на тема/теми – 2 (5,5%);
- претоварване на учителите при подготовката им за STEM обучение – 1 (3%).

Тенденциите, които се очертават на основата на събраните данни, показват желание и интерес към теоретичните основи на STEM образователния подход, две трети от анкетиранияте учители го използват и предпочитаните форми на организиране на STEM обучение са най-вече проектно базирано обучение и интегрирани уроци (съвместно преподаване). Отчетените трудности са сигнал за една по-засилена яснота и подкрепа в нормативната уредба, мотивация за включване и на други учители от даденото училище и ясно разписана методика (насоки) за прилагане на STEM образователен подход при осъществяване на обратната връзка (оценяване на процеса и крайните продукти от осъществяването на STEM дейности).

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 9, 2024 г.

Вулгаризмите като част от речниковия състав на езика

Откъс от „Усвояване на речниковия състав на езика чрез съпоставка на официални преводи и превод от изкуствен интелект“

Ваня Бояджиева

Учител по български език и литература
в Частно средно училище „Българско школо“

Основен текст

Тема за вулгаризмите е част уроците за речниковия състав на езика и се изучава в 9. клас в часовете по български език. Традиционно се поставя акцент върху паронимите, които са включени в изпитните материали на националното външно оценяване в 10. клас и в държавния зрелостен изпит в 12. клас като задачи за откриване и/или коригиране на лексикална грешка.

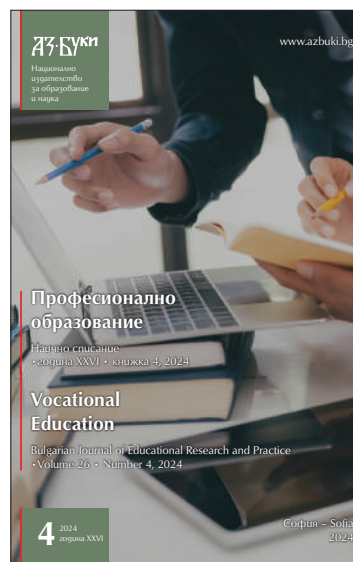
За да бъдат изучени пълноценно, вулгаризмите се разглеждат в контекста на художествената литература. За целта е избран романът „Спасителят в ръжта“ на Джеръм Дейвид Селинджър (Salinger 1951), публикуван за пръв път през 1951 г. и преведен на български език през 1965 г. и през 2017 г. Използването на изкуствен интелект допълнително ангажира учениците и допринася за задълбочаването на езиковите и дигиталните им компетентности.

1. Съпоставка на преводи – първа част на изследователската задача

За изпълнението на изследователската задача се използват откъси от оригиналния текст на творбата – в първата част от урока се използва откъс от трета глава, а във втората – откъс от седма глава на романа. Учениците в тази възраст използват сравнително свободно английски език и за тях е приятна провокация да направят собствен превод на избраните абзаци от текста. Деветокласниците записват своите версии и след това пристъпват към сравнение на двата официални превода на „Спасителят в ръжта“ – първият, направен през 1965 г. от Надя Сотирова (Salinger 1965), и вторият, направен през 2017 г. от Светлана Комогорова – Комата (Salinger 2017). Допълнително учениците възлагат на изкуствения интелект (ChatGPT) да направи превод на избраните откъси и така изследват разликите между два официални превода, превода на изкуствения интелект и направените от тях авторски варианти. След съпоставката учениците разсъждават върху следните въпроси:

– В кои лексикални единици се откриват значителни разлики в преводите?

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

*Списанието е представено в
ERIH PLUS; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; Primo; ExLibris*

Главен редактор

Проф. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Красимира Дешева
0884 94 52 02

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 4/2024:

МЕТОДИКА И ОПИТ

Усвояване на речниковия състав на езика чрез съпоставка на официални преводи и превод от изкуствен интелект / Ваня Бояджиева

Основна, транспозиционна и модална употреба на сегашно време в български език и техните релации в английски и испански език / *Георги Джумайов*

Изследване на уменията за четене – среща между наука и образование / *Христина Кукова, Гергана Будинова*

Проблемно ориентирано обучение като възможност за развиване на критическото мислене на учениците / *Деспина Василева*

Възможности и ограничения при използването на изкуствен интелект в проектно ориентираното обучение / *Стойка Чакърова*

Изкуственият интелект и неговото приложение при подготовката за Националното външно оценяване в 7. клас за съставяне на разширен свободен отговор / *Катя Иванова*

Дейности за стимулиране на творческите способности на ученици (обучение по български език в прогимназиален етап) / *Невяна Тодорова*

– Как биха определили думите, в които се откриват разлики при превода?

– С каква цел са употребени в текста?

– Как биха редактирали превода на изкуствения интелект?

Това е оригиналният откъс от трета глава, с който учениците се запознават в първата част на изследователската задача:

I'm the most terrific liar you ever saw in your life. It's awful. If I'm on my way to the store to buy a magazine, even, and somebody asks me where I'm going, I'm liable to say I'm going to the opera. It's terrible. So, when I told old Spencer I had to go to the gym to get my equipment and stuff, that was a sheer lie. I don't even keep my goddamn equipment in the gym. (p.14)

Съпоставката на направените преводи изглежда по следния начин (таблица 1):

Превод от Надя Сотирова, 1965 г. (пълни авторски права), стр. 19	Превод от Светлана Комогорова – Комата, 2017 г. (пълни авторски права), стр. 22	Превод от изкуствен интелект
Аз съм най-страшният лъжец, който някога сте срещали. Това е ужасно. Ако съм тръгнал за будката да купя някое списание и ме попитат къде отивам, в състояние съм да кажа, че отивам на опера. Това е просто страшно. Та като казах на стария Спенсър, че трябва да отида в гимнастическия салон да си взема екипировката и прочие, това си беше чиста лъжа. Та аз дори не си държа екипировката в гимнастическия салон.	АЗ СЪМ НАЙ-СТРАХОТНИЯТ ЛЪЖЕЦ, който сте виждали в живота си. Ужас е. Даже като съм тръгнал до павилиона да си купя списание и някой ме попита къде отивам, ми иде да кажа, че отивам на опера. Страшна работа! И когато казах на Спенсъра, че трябва да ходя до салона да си прибера екипировката, и въобще, това си беше чистопробна лъжа. Аз въобще не си държа смотаната екипировка в салона.	Аз съм най-ужасният лъжец, когото някога ще срещнеш в живота си. Ужасно е. Дори ако тръгна към магазина, за да си купя списание, и някой ме попита къде отивам, съм склонен да кажа, че отивам на опера. Това е ужасно. Така че, когато казах на стария Спенсър, че трябва да отида в залата, за да взема екипировката и други неща, това беше чиста лъжа. Дори не държа ш****ата си екипировка в залата.

Разглежда се предварително избрано словосъчетание от оригиналния текст, което е представено по три различни начина в съпоставените преводи. Прави впечатление, че изкуственият интелект предлага вариант, в който е употребен вулгаризъм. При преводите, които учениците предлагат, се наблюдават следните характеристики:

– учениците осъзнават, че учебната ситуация принадлежи на официалното общуване, и в голяма степен контролират своите предложения;

– вариантите на учениците са разнообразни и експресивни, адекватно пресъздаващи оригиналния текст.

Предложенията на учениците са:

Goddamn equipment – проклетата екипировка, мижавите неща, скапания багаж.

2. Съпоставка на преводи – втора част на изследователската задача

Вторият откъс от „Спасителят в ръжта“ отново предлага на учениците предизвикателство за превод на оригинален текст, в който се срещат няколко примера за вулгаризми:

When I was all set to go, when I had my bags and all, I stood for a while next to the stairs and took a last look down the goddam corridor. I was sort of crying. I don't know why. I put my red hunting hat on, and turned the peak around to the back, the way I liked it, and then I yelled at the top of my goddam voice, 'Sleep tight, ya morons! I'll bet I woke up every bastard on the whole floor. Then I got the hell out. Some stupid guy had thrown peanut shells all over the stairs, and I damn near broke my crazy neck. (p. 46)

Съпоставката на направените преводи изглежда по следния начин (таблица 2):

Превод от Надя Сотирова, 1965 г. (пълни авторски права), стр. 52 Превод от Светлана Комогорова – Комата, 2017 г. (пълни авторски права), стр. 62 Превод от изкуствен интелект

Когато вече бях съвсем готов да тръгна с куфарите си и всичко, спрях се за малко до стълбата и погледнах за последен път тоя идиотски коридор. Май че заплаках. Не знаех защо. Сложих си ловджийския каскет, обърнах го с козирката назад, както ми харесваше, и изревах колкото ми глас държи: „Спете здравата, простаци!“ Бас държа, че събудих всички копелета в целия етаж. После се изметох. Някой глупак беше хвърлил черупки от фъстъци по стълбите, та за малко щях да си счупия смахнатия врат. Когато вече бях напълно готов за тръгване, бях си стегнал куфарите, и въобще, се поспрях на стълбището и отправих последен поглед към смотания коридор. Малко нещо си поплаквах. Не знам защо. Сложих си червената ловджийска шапка, врътнах козирката назад, както ме кефеше, а после ревах с цяло гърло: - Спинкайте, кретени! На бас, че съм събудил всичките копелета на етаж до едно. А после се разкарах. Някакъв тъпак беше посипал с фъстъчени шушулки целите стълби, та замалко да си строша смахнатия врат. Когато бях готов да тръгна, с багажа и всичко останало, застанах за малко до стълбите и хвърлих последен поглед надолу по проклетия коридор. Бях почти разплакан. Не знам защо. Сложих си червената си ловна шапка и обърнах козирката назад, както обичах, и после извиках с всичка сила: „Спете спокойно, глупаци!“ Обзалагам се, че събудих всеки проклетник на целия етаж. После се измъкнах по дяволите. Някакъв идиот беше хвърлил люспи от фъстъци по стълбите и почти си счупих ш****ия врат.

Превод от Надя Сотирова, 1965 г. (пълни авторски права), стр. 52	Превод от Светлана Комогорова – Комата, 2017 г. (пълни авторски права), стр. 62	Превод от изкуствен интелект
Когато вече бях съвсем готов да тръгна с куфарите си и всичко, спрях се за малко до стълбата и погледнах за последен път тоя идиотски коридор. Май че заплаках. Не знаех защо. Сложих си ловджийския каскет, обърнах го с козирката назад, както ми харесваше, и изревах колкото ми глас държи: „Спете здравата, простаци!“ Бас държа, че събудих всички копелета в целия етаж. После се изметох. Някой глупак беше хвърлил черупки от фъстъци по стълбите, та за малко щях да си счупия смахнатия врат.	Когато вече бях напълно готов за тръгване, бях си стегнал куфарите, и въобще, се поспрях на стълбището и отправих последен поглед към смотания коридор. Малко нещо си поплаквах. Не знам защо. Сложих си червената ловджийска шапка, врътнах козирката назад, както ме кефеше, а после ревах с цяло гърло: - Спинкайте, кретени! На бас, че съм събудил всичките копелета на етаж до едно. А после се разкарах. Някакъв тъпак беше посипал с фъстъчени шушулки целите стълби, та замалко да си строша смахнатия врат.	Когато бях готов да тръгна, с багажа и всичко останало, застанах за малко до стълбите и хвърлих последен поглед надолу по проклетия коридор. Бях почти разплакан. Не знам защо. Сложих си червената си ловна шапка и обърнах козирката назад, както обичах, и после извиках с всичка сила: „Спете спокойно, глупаци!“ Обзалагам се, че събудих всеки проклетник на целия етаж. После се измъкнах по дяволите. Някакъв идиот беше хвърлил люспи от фъстъци по стълбите и почти си счупих ш****ия врат.

При тази част от задачата учениците изследват три конкретни примера, означени в текста. Отново е добре да се отбележи, че официалното общуване оказва влияние върху предложенията, които деветокласниците правят в своите преводи, като вариантите се отличават с експресивност, използва се жаргонна лексика, примерите съответстват адекватно на контекста.

Пълния текст четете в „Професионално образование“, кн. 4, 2024 г.

Партньорствата родител – учител в образователния процес

*Откъс от „Стратегии за взаимодействие
с родителите – проучване сред педагогически
специалисти за текущи практики
и предизвикателства“*

Гл. ас. д-р Кристина Овчарова

Департамент за информация и повишаване
квалификацията на учителите – Тракийски
университет, Стара Загора

Въведение

В резултат на проведен SWOT анализ в актуалната „Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030)“ са идентифицирани 9 приоритетни области, в това число работа с родителите. Стратегията подчертава важноста на създаването на ефективни общности със споделени образователни ценности и социална ангажираност. В нея се идентифицират силни страни като делегирани правомощия на детските градини и училищата за разработване на политики, съобразени с институционалния контекст, но се отбелязва и липсата на утвърдена култура за системно взаимодействие.

През последните години в България темата е била предмет на литературен обзор, активни проучвания и анализ (Daneva 2022; Varcheva, Bonev 2021; Yosifov et al. 2019; Yosifov et al. 2018). В общ план, докладите подчертават важноста на сътрудничеството между родителите и педагогическите специалисти за успешното развитие на децата. Някои специфични тенденции, които могат да бъдат изведени, обръщат внимание на необходимостта от индивидуален подход към семействата, по-активно включване на родителите в учебния процес, осигуряването на достъп до актуална информация и създаването на разнообразни форми на сътрудничество, които да отговарят на нуждите и предпочитанията на семействата. Успешната адаптация към динамично променящата се образователна система изисква да се създаде контекст на разбиране, партньорство и

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science;
The Philosopher's Index*

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.т.н.
Христо Белоев

E-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

Редактор

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 6/2024:**

**ОБРАЗОВАНИЕТО В
ИНФОРМАЦИОННОТО
ОБЩЕСТВО**

An Algorithm to Support the Scientific Manuscript Review Process with the Assistance of ChatGPT / Aldeniz Rashidov

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

An Integrative Approach to Organizing the Formation of Students' Cognitive Independence in Conditions of Intensification of Learning Activities / *Albina Volkotrubova, Aidai Kasymova, Zoriana Hbur, Antonina Kichuk, Svitlana Koshova, Svitlana Khodakivska*

Иновативен модел на проектно базирано обучение на гимназиални учители: добра практика от УниБИТ / *Жоржета Назърска, Александър Каракачанов, Магдалена Гарванова, Нина Дебрюне*

Стратегии за взаимодействие с родителите – проучване сред педагогически специалисти за текущи практики и предизвикателства / *Кристина Овчарова*

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Учебните планове на специалности в СУ „Св. Кл. Охридски“ с професионална квалификация учител в контекста на развитието на дигиталните компетентности / *Вася Делибалтова*

Educational Structure of the Population in Bulgaria and the Countries of Central and Eastern Europe in the Context of the Green Transition and the Youth Unemployment / *Kristina Stefanova*

РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Интердисциплинарният урок по човекът и обществото. Природните области в България в контекста на „Четирите годишни времена“ от Антонио Вивалди / *Николай Данев*

Дилемата пред обучението по статистика – „практически“ умения по шаблон vs статистическо мислене / *Маргарита Ламбова*

време за отворен диалог, в противен случай промяната може да бъде само формална или принудителна и недостатъчно ефективна (Varcheva, Bonev 2021).

В международен план, също се откриват разнообразни изследвания, които проучват в различен контекст ефектите на родителското участие върху постиженията на учениците (Wilder, 2014; Goodall & Ghent 2014; Harris & Goodall 2008), общото развитие на учениците (Maryam et al. 2021; Jeunes 2012) и училищната атмосфера (Hill & Taylor 2004). Всички тези изследвания ясно подчертават, че участието на родителите е ключов показател за академичния успех и извънучилищните постижения при учениците. Когато родителите са активно ангажирани с образованието на децата си, това се отразява благоприятно на тяхното самочувствие, социални умения и е свързано с по-висока мотивация и посещаемост, както и по-добро поведение (Thijs & Eilbrach 2012).

Участието на родителите в образователния процес не следва да се разглежда механично, като се търси самоцелно ангажиране. Вместо това то трябва да се придържа към принципите за справедливи отношения, споделена отговорност и спазване на личните и професионални граници. Някои скорошни изследвания сочат, че интензивното родителско участие, понякога определено и като прекомерен родителски натиск, обикновено не води до по-оптимални резултати за учениците (Li, Cheng & Vachon 2023). От една страна, то може да създаде напрежение при наличие на различни представи за образователния процес или ако някоя от страните бъде натоварена с прекомерни очаквания. От друга страна, е важно да се вземе предвид психологическият принцип за поддържане на баланс между родителската ангажираност и самостоятелността на децата. Той е ключов за тяхното развитие, като им осигурява умения за самостоятелно справяне и адаптация.

Взаимоотношенията между родителите и учителите на техните деца често имат сложна динамика, включваща борба за контрол и влияние, напрежения и разногласия (Blackmore & Hutchison 2010). Едно от по-мощните национални изследвания в областта (Yosifov et al. 2019) подчертава, че относително малък брой са идентифицираните като „трудни“ родители, но от друга страна, те използват значителна част от ресурсите и времето на учителите и училищата. Този дисбаланс може да ограничи възможностите за сътрудничество с онези, които са готови да подкрепят образователния процес. Така целта следва да е създаване на обща образователна обстановка, която е общаваща, но едновременно укрепваща професионалните и институционалните позиции. За да се осигури успешно партньорство, трябва да се развият необходимите умения и увереност в тази насока.

Теоретична рамка

Съществено за разбиране значението на силните партньорства между училищата, родителите и общността е осмислянето на теоретичната рамка, в която те могат да се впишат. Някои основни теоретични концепции, които засягат определени аспекти, ще бъдат прегледани, без да се противопоставят една на друга. Теорията на Бронфенбренер (Bronfenbrenner 2001) например подчертава свързаността и взаимното влияние на различните екологични системи в детското развитие. Микросисте-

мата на семейството може ефективно да бъде свързана с мезосистемата на училището чрез формиране на партньорства за сътрудничество, създаване на безпроблемна мрежа за подкрепа, която подкрепя холистичното развитие.

Опирайки се на теорията за социалния капитал, се предполага, че чрез натрупване на доверие, споделени норми и взаимна подкрепа училищата могат да култивират по-благоприятна учебна среда. Предишни изследвания сочат, че социалният капитал е особено полезен за родителите, тъй като връзките с други родители им предоставят инструментална и емоционална подкрепа (Baikovich & Yemini 2023).

Влиятелен и развиващ се модел за родителското участие е този на Джойс Епщайн и сътрудници (Epstein et al. 2018). Този модел разглежда пресичащите се сфери на въздействие от семейството, училището и общността, като всяка област има потенциала да насърчи силно сътрудничество между родителите и училищата, а централният фокус е върху детето и неговото най-благоприятно развитие. Епщайн въвежда рамка, включваща шест типа родителско участие: родителство, общуване, доброволчество, учене у дома, вземане на решения и сътрудничество с общността. Целта на рамката е да подпомогне развитието и прилагането на системен подход към партньорствата, в идеалния случай такъв, който утвърждава култура на партньорство в целия район или училище. В допълнение, Епщайн и колеги (Epstein et al. 2018) представят цялостен модел на партньорство между училище, семейство и общност. Той включва формиране на училищен екип, който може да ръководи инициативи за партньорство, прилагане на план за изпълнение на стратегии и програми за партньорство, системна оценка на ефективността.

Друга утвърдена теоретична рамка, е тази на Гудол и Монтгомъри (Goodall & Montgomery 2014), която признава влиянието и властта както на учителите, така и на родителите. Техният модел на континуума предлага преминаване от идеята за участие в училище към ангажираност с ученето на децата. Родителската ангажираност се разбира отвъд границите на обикновеното участие в организирани дейности и се отнася до формирането на чувство за принадлежност. Този динамичен континуум се състои от три основни етапа, през които взаимодействието учител – родител е отворено, динамично и с възможности за развитие. В първия етап участието на родителите се ограничава до тяхната роля като помощници на институцията, където информацията се предава едностранно от училището към родителите. Във втория етап родителите и учителите споделят свобода на действие, като се съсредоточават върху активното съвместно подпомагане на учебните процеси. В последната фаза родителите се разглеждат като способни да вземат решения, базирани на техните лични убеждения, ангажимент и отговорност към училището. Те участват в образователния процес на своите деца не просто защото са задължени от училището, а защото са осъзнали важността на своята роля като родители. Този модел подчертава значението на устойчиви, еволюиращи, справедливи и продуктивни партньорства между родителите и учителите.

В светлината на тези теоретични перспективи е ясно, че изграждането на силни партньорства е не само практическа необходимост, но и теоретичен императив за създаване на подкрепяща образователна среда. Продължаващите изследвания са важни за напредъка, като предоставят възможност за по-детайлно и комплексно разглеждане на въпросите, свързани със сътрудничеството. Конкретно, проучването на мненията и перспективите на педагогическите специалисти е от значение, тъй като те са основни агенти в процеса на сътрудничество и могат да управляват инициативите за подобрене.

Методология

Прегледът на актуални изследвания в областта сочи, че за анализ на сътрудничеството с родителите се предпочитат качествени методи като интервюта и фокус групи. Тези методи предоставят интересни наблюдения и инсайти, но обикновено ограничават обхвата на данните и затрудняват сравнимостта между отговорите. Настоящата статия има за цел да представи данни от изследване сред разнообразна група педагогически специалисти (N=279), което прилага по-структуриран изследователски подход.

Използвана е полуструктурирана анкета, състояща се от 27 въпроса, проучващи различни аспекти от взаимодействието с родителите. Анкетата комбинира затворени и отворени въпроси, което дава определена организация, като същевременно осигурява свобода за допълнителни коментари. Поради спецификата на въпросите и обема данни изглежда целесъобразно те да се докладват постепенно и да се анализират по-фокусирано към конкретни теми. Този първоначален ана-

навлиза и една нова аббревиатура – STEAM – артс (изкуства), но някои автори коментират (Kotseva, Gaydarova 2019), че А може да се възприема като All, т.е. включването на всички останали дисциплини извън STEM, което, от една страна, дава голяма свобода за учителите, но и изисква много по-сериозна подготовка при планиране на теми и дейности в учебния процес с такава насоченост.

Принципи

Подходът STEM се основава на четири принципа.

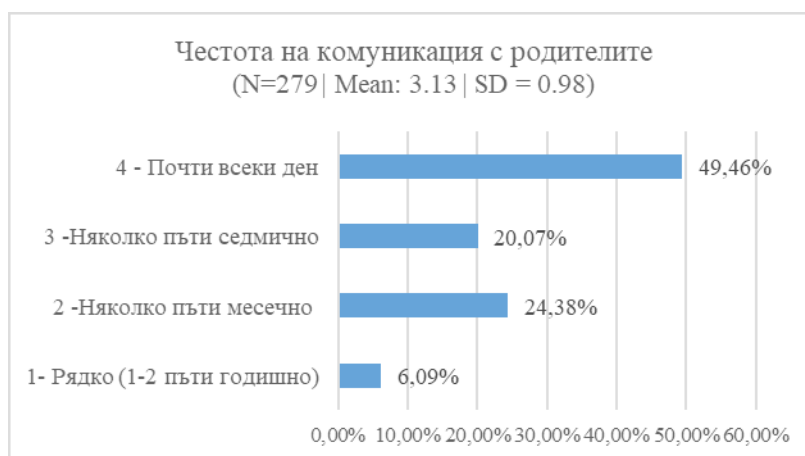
1. Проектната форма на организацията на образователния процес, по време на която учениците се обединяват в групи за съвместно решаване на образователни проблеми.
2. Практическият характер на образователните задачи, резултатът от решението на които може да се използва за различни цели.
3. Интердисциплинарен характер на обучението: образователните задачи са проектирани по такъв начин, че за тяхното решаване е необходимо да се използват знанията по няколко дисциплини.
4. Покриване на дисциплини, които са ключови за обучението на инженер или специалист по приложни научни изследвания: предмети от природния научен цикъл (физика, химия, биология), съвременни технологии и инженерни дисциплини.

Какви трябва да бъдат компетентностите на STEM учителя?

Както във всяка професия, но особено в тези, които са социално значими като учителската, за висок професионализъм може да се говори за педагог, който притежава адекватни нагласи към професията и своето място в нея, овладял е (вкл. по самостоятелен път) професионално значими знания, умения и опит, което го е направило майстор в професията, а резултатите от нея са примери за върхови постижения, които той е готов да сподели с останалите и поради това е получил тяхното признание. В случая водещите детерминанти са устойчивостта на нагласите и мотивацията към дейността, както и практическата компетентност за успешно справяне с всички видове педагогически взаимодействия по време на STEM обучителни събития, измеримо с най-високите равнища на професионализма (Nikolaeva 2015). Такива компетентности са следните.

1. При предварителната подготовка на STEM обучителни събития:
  - а) за анализиране и избор на интегрални теми, в които STEM учителите да могат да виждат удивителното в „обикновеното“ – за тази цел освен проучване са необходими и партньорство и обсъждане с останалите учители, включени в STEM обучителните събития;
  - б) за планиране и организиране на STEM дейности в различни учебни среди;
  - в) за избор/създаване на ресурси за STEM обучението;
  - г) за оценяване на STEM учебни дейности;
  - д) дигитални умения.
2. При провеждане на STEM обучителни събития:
  - а) за представяне пред учениците на интегрални проблеми в достъпна за тях форма;
  - б) за управление на класа и учебната среда;
  - в) за въвличане на учениците в проблема, така че неговото решение да става значимо за тях;
  - г) умения за координиране на дейността, партньорство, оказване на помощ само когато е необходимо;
  - д) търпеливост при грешките на учениците при търсене на решение, поощряване на критическото отношение към STEM дейностите;
  - е) умения за организиране на STEM дейност – при наблюдения, експерименти, а също така да се изискват междинни отчети или провеждане на дискусии, както и умения да се стига до края на изследването на STEM проблема;
  - ж) умения за стимулиране на идеи за подобряване на изследователската STEM дейност;
  - з) гъвкавост при съхраняване на високата мотивация и след решаване на проблема.

Важно е да се подчертае, че се променя структурата на обучителното събитие, тъй като се вплитат елементи от структурата на научното изследване, участниците могат да бъдат различни (двама учители, включени родители или специалисти, образователна среда). Има конкретен резултат или събитие – интелектуални конкурси, научно-практическа конференция, образователна драма, фестивали и др. Ако STEM обучението се провежда в общообразователна подготовка – задължителни учебни часове (ЗУЧ), или в друг тип подготовка – избираеми или факултативни учебни часове (ИУЧ или ФУЧ), то е възможно да се използва традиционна класно-урочна форма на обучение, като уроците са насочени към предоставяне на съдържание от страна на учителя и придобиване на предметни знания от учениците, с възможност за така наречените интегрирани уроци, провеждани от двама или повече учители едновременно и разглеждане на учебната тема

Фигура 1. Разпределение на отговорите и дескриптивна статистика – честота на комуникация с родителите

Допълнително приложеният дисперсионен анализ показва статистически значими разлики в отговорите на респондентите в зависимост от местонахождението на институцията ($F = 6.37$, $p < 0.00$) и заеманата длъжност ($F = 33.31$, $p < 0.00$).

В рамките на изследваната група най-често комуникация с родителите се осъществява от педагозите в областните градове ($M=3.45$ $SD=0.30$), следвани от столицата ($M=3.18$ $SD=1.02$), малките градове ($M=2.93$ $SD=0.82$) и селата ($M=2.88$ $SD=1.12$). Вероятно тази разлика се дължи на по-голямото наличие на ресурси в областните градове, както и на високата мобилност на учениците в по-слабо населените места, което намалява възможностите за личен контакт. Тези наблюдения подчертават важността на контекстуалните фактори и необходимостта от целенасочени инициативи за подобряване на ангажираността в малките селища.

Резултатите сочат още, че честотата на комуникация варира и в зависимост от заеманата длъжност. Учителите от детските градини отчитат по-висока средна честота на комуникация ($M=3.90$, $SD=0.31$). За сравнение, учителите в прогимназиален ($M=2.66$, $SD=1.06$) и гимназиален етап ($M=2.30$, $SD=1.11$) проявяват по-ниска честота на комуникация, което може да е свързано с по-малката нужда от директни взаимодействия, но също така повдига и въпроса за евентуалното подценяване ролята на родителското участие в по-високите степени на образование. В допълнение, при групите на психолози / съветници и ресурсни учители / логопеди също се наблюдава висока средна честота на комуникация (съответно $M=3.74$, $SD=0.91$ и $M=3.47$, $SD=0.1,71$), което подчертава тяхната ключова роля в подкрепата на учениците със специални потребности и във включването на родителите в образователния процес. Резултатите насърчават изграждането на персонализирани стратегии за ангажираност на педагогическия екип, отчитайки спецификата на учебния процес.

Освен честотата проучено бе и какви са най-предпочитаните и използвани методи за комуникация. За тази цел участниците отговаряха на списъчен въпрос, предоставящ възможност за отбелязване на повече от един отговор. На фиг. 2 са представени методите на комуникация и честотата на техния избор (процентът от общия брой респонденти, които са ги избрали като предпочитани).

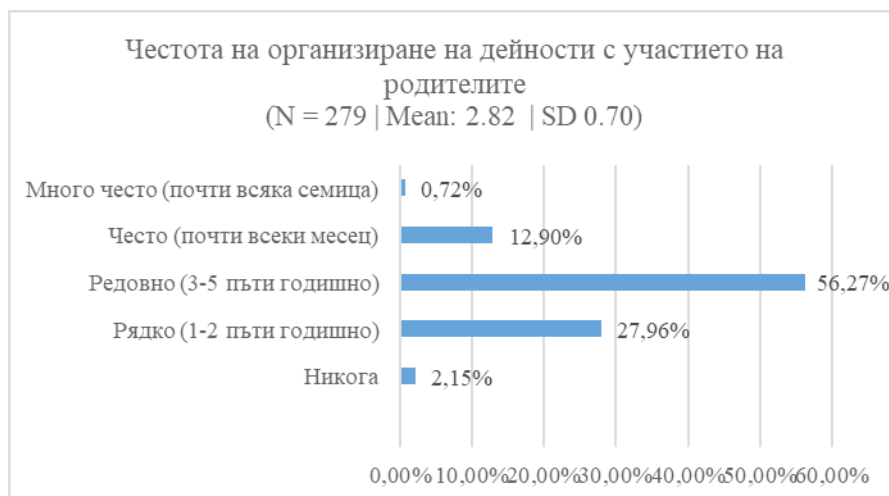

Фигура 2. Честота на избор на предпочитани методи за комуникация с родителите

Личните срещи и електронните платформи/приложения се издигат като най-предпочитаните методи за комуникация с родителите, като съответно 78.85% и 50.18% от участниците са ги избрали. Това подчертава значението на взаимодействието лице в лице, както и важността на технологичните средства за създаване на връзка между учители и родители и насочва към търсене на необходимия баланс между тях.

За да се сравнят предпочитанията между различните групи участници, бе приложен хи-квадрат анализ, като резултатите показват статистически значими разлики в предпочитанията в зависимост от заеманата педагогическа длъжност ($\chi^2(7) = 65.84, p < 0.001$). Учителите в детска градина избират най-често да комуникират чрез лични срещи, телефонни обаждания и социални медии. Последните се идентифицират като предпочитани най-вече от тази група специалисти, вероятно защото чрез тях има възможност родителите да стават съпричастни към ежедневните дейности на децата. Учителите в прогимназиален и гимназиален етап приоритетно са посочили, че използват методи като електронни платформи и родителски срещи. Това може да се дължи на по-формалната среда на обучение и необходимостта от по-структурирано взаимодействие с родителите.

Честотата на организиране на събития и дейности с родителско участие беше оценена от респондентите чрез скала от 1 до 5. Средната стойност е 2.82 ($M = 2.82, SD = 0.70$), което сочи относително редовно провеждане на такива събития. Въпреки това е важно да се отбележи и процентният дял на тези, които съобщават за ниска честота на такива събития (фиг. 3), което подчертава необходимостта от по-широко и равномерно ангажиране. Социалните събития с високо участие помагат за създаване на своеобразно „лепило“ между училището и дома (Barbour et al. 2018) и са особено важни за създаване на чувство за принадлежност към училищната общност (Spear et al. 2022).

Фигура 3. Разпределение на отговорите и дескриптивна статистика – честота на организиране на събития и дейности с участието на родители

Допълнителният анализ на дисперсията повтаря наблюдаваната вече тенденция при отговорите за честота на комуникация. Резултатите и тук показват статистически значими разлики в отговорите в зависимост от местонахождението на институцията ($F=3.15$, $p < 0.05$) и заеманата длъжност ($F = 29.31$, $p < 0.00$). По-конкретно, педагозите в областните градове са най-активни в организирането на събития и дейности с участието на родителите ($M = 3.45$, $SD = 1.12$), докато в институциите в селата тази тенденция е по-слабо изразена ($M = 2.07$, $SD = 0.90$). Също така, по отношение на заеманата длъжност, най-голямата честота на провеждане на такива събития се отчита при детските и начални учители (съответно $M = 3.80$, $SD = 0.31$ и $M = 3.04$, $SD = 1.01$), докато учителите в гимназиален етап показват значително по-нисък среден резултат ($M = 2.02$, $SD = 1.30$).

Отново чрез прилагането на списъчен въпрос респондентите имаха възможност да уточнят текущите практики за включване на родителите в образователния процес. Резултатите на фиг. 4 представят основните стратегии и процента от общия брой респонденти, които са ги избрали като предпочитани.

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 6, 2024 г.